Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

INTEREST OF LIBRARY READERS IN THE WORLD OF TECHNOLOGY

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-2023

(Department of Library)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's
SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER
Th-Hinganghat, Dist- Wardha
NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)
(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)
Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

NOTICE

All the students of B.A. Part-I, II & III are informed that Field Project on 'तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड **(Interest of library readers in the world of Technology)'** is going to be conducted by Department of Library in an academic year 2022-23. Those students who are interested to participate in this activity, they have to enrol their names with Librarian Dr. Sarika Choudhari .

Date:15/03/2023
Place:Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's
SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER
Th-Hinganghat, Dist- Wardha
NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)
(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)
Website: www.saibabaartscollege.edu.in
Email: saicollege@rediffmail.com

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Project on 'तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड **(Interest of library readers in the world of Technology)''** during academic year 2022-23. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Librarian Dr. Sarika Choudhari Hence, this certificate is issued.

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Date:15/03/2023
Place:Wadner

Sri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

Library Department Session 2022-2023

Field Project of Information Studies

Survey Topic: Interest of library readers in the world of technology

List of the student conducting the survey

Name of the Student		Class	signature
1	Ku. Manisha Maroti Shende	B.A. I	M.Shende
2	Ku. Sakshi Babarao Lohakare	B.A. II	[signature]
3	Ku. Achal Rajendra wadhaee	B.A. II	[signature]
4	Ku. Vaishnavi Ramdasji Gurnule	B.A. I	[signature]
5	Ku. Vrushali Ankush Padile	B.A. I	V.A.Padile
6	Ku. Jayashri Dnyaneshwar Deulkar	B.A. II	J.Deulkar
7	Ku. Prariksha Kailas Kursange	B.A. II	P.K.Kursange
8	Ku. Anushri Rajendra Patil	B.A. II	Anushri R. Patil
9	Ku. Achal M. Khelpande	B.A. I	[signature]
10	Rahul Sanjay Shenbde	B.A. I	[signature]
11	Aditya Bharat Tekam	B.A. I	A.B.Tekam
12	Prashant Vijayrao Nival	B.A. I	P.V. Nival
13	Durgadas Raju Mahajan	B.A. I	D.R. Mahajan
14	Vrutik Kishor Katekar	B.A. I	R.K. katekar
15	Chetan Devravji Date	B.A. I	C.D. Date
16	Kartik Muralidharrao Dhadave	B.A. I	[signature]
17	Tarang M. Kamble	B.A. I	T.M.Kamble
18	Sagar Shrikant Kapase	B.A. I	[signature]
19	Prajval P.Fulmali	B.A. I	[signature]
20	Ghanshyam Suresh Meshram	B.A.III	G.S.Meshram

Principal

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय ,वडनेर

ग्रंथालय विभाग सत्र २०२२-२०२३

माहिती अभ्यासाचे क्षेत्र प्रकल्प

सर्वेक्षण विषय : तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड

सर्वेक्षण करणाऱ्या विद्यार्थी /विद्यार्थिनीची नाव - साक्षी बाबाराव लोहकरे

प्रश्नावली भरून देणाऱ्या नागरिकाचे पूर्ण नाव- उमा शंकर पकमोडे

वय - 38 गावाचे नाव- पीपरी पोस्ट तालुका हिंगणघाट जिल्हा - वर्धा

मोबाईल नंबर - 9370673722 दिनांक - 5 / 4 / 2023

खालील प्रश्नांच्या खाली असलेल्या योग्य उत्तरासमोर असे टिक करावे.

१) तुम्हाला वाचनाची आवड आहे का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

२) तुमच्या गावात वाचनालय आहे का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

३) तुम्हाला तुमच्या गावात वाचनालयाची गरज वाटते का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

४) वाचनालयात मुक्तद्वार पद्धती आहे का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

५) वाचनालयात तुम्ही काय वाचता ?

अ) वर्तमानपत्र संदर्भ ब) संदर्भ ग्रंथ क) मासिके ड) कादंबरी ✓ इ) वरील सर्व

६) वाचनालयात किती वाचकांना बसण्याची व्यवस्था आहे ?

अ) १०-२५ ✓ ब) २५-५० क) ५०-७५ ड) ७५ -१०० इ) १००पेक्षाअधिक

७) वाचनालयात प्रकाशमय वातावरण आहे का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

८) वाचनालयात कोणकोणत्या इलेक्ट्रॉनिक वस्तूंचा वापर होतो ?

अ) कॉम्प्युटर ब) लाईट क) फॅन ड) वरील सर्व ✓

९) वाचनालयात नोंदवही आहे का ? अ) होय [✓] ब) नाही [ ]

१०) वाचनालयात फ्री वाय-फाय उपलब्ध आहे का ? अ) होय [ ] ब) नाही [✓]

११) वाचनालयात तुमच्या आवडीप्रमाणे एखादे पुस्तक किंवा मासिके सुचवा - —

प्रश्नावली भरून देणाऱ्या नागरिकाची सही- उमा श. पकमोडे

विद्यार्थी /विद्यार्थिनीची सही- Slohakare

Sri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

Library Department Session 2022-2023

Field Project of Information Studies

Survey Topic: Interest of library readers in the world of technology

Name of the student conducting the survey - Jayashri Dhyaneshwar Dewkar

Full name of the citizen filling the questionnaire- Maheshwari vitthal kukurde

Age - 19 Village Name- Pipari Post Taluka Hinganghat

District - Wardha Mobile Number - 8080124598 Date - 05 / 04 / 2023

Tick the correct answer below the following questions.

1) Do you like reading? ✓a) Yes b) No

2) Is there a library in your village? ✓a) Yes b) No

3) Do you feel the need for a library in your village? ✓a) Yes b) No

4) Is there an open door system in the library? a) Yes ✓b) No

5) What do you read in the library?

a) Newspaper b) Reference books ✓c) Magazines d) Novels e) All of the above

6) How many readers are seated in the library?

✓a) 10-25 b) 25-50 c) 50-75 d) 75-100 e) More than 100

8) Which electronic items are used in the library?

a) Computer ✓b) Light c) Fan d) All of the above

9) Is there a register in the library? ✓a) Yes b) No

10) Is free Wi-Fi available in the library? a) yes ✓b) no

11) Suggest a book or magazine of your choice in the library - G.K

Signature of the citizen filling the questionnaire- M.Kukurde

Signature of Student Student- Dewkar

7887560456

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर.

ता. हिंगनघाट जिल्हा – वर्धा

ग्रंथालय विभाग (Library Department)

विषय :- तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड

(ग्रंथालय विभागा संदर्भात - क्षेत्रीय कार्य)

क्षेत्रीय कार्य – अहवाल (Field Work - Report)

सत्र - 2022 : 2023

20 व्या शतकाच्या उत्तरार्धात आणि 21 व्या शतकाच्या सुरुवातीच्या काळात माहिती क्रांतीने ग्रंथालयांच्या भूमिकेत लक्षणीय बदल केला आहे. ग्रंथालय अधिकाधिक माहिती संसाधन केंद्रे बनत आहेत ज्यात माहिती प्रक्रिया, संग्रहित आणि प्रसारित करण्याच्या आधुनिक साधनांनी सुसज्ज आहेत. ग्रंथालय सेवांची श्रेणी वाढवली आहे. हे केवळ पुस्तके आणि मासिके साठवण्यासाठी आणि वितरणासाठीच नाही तर इंटरनेटवर विस्तृत प्रवेश प्रदान करण्यासाठी, महत्त्वपूर्ण माहिती आणि विश्लेषणात्मक सामुग्रीची निवड, इलेक्ट्रॉनिक ग्रंथालय कॅटलॉग आणि पूर्ण-मजकूर डेटाबेस तयार करण्यासाठी केंद्रे देखील आहेत. नवीन माहिती तंत्रज्ञानाच्या वापरामुळे आवश्यक माहिती मिळवण्याच्या शक्यता शेकडो पटीने वाढल्या आहेत. ग्रंथालय स्वयंचलित प्रणालींचा विकास हा सर्वसाधारणपणे माहिती तंत्रज्ञानाच्या विकासाचे प्रतिबिंब आहे. संगणक स्वतः पारंपारिक लायब्ररीप्रमाणे ऑपरेशन आणि संरचनेत खूप समान आहे. माहिती तंत्रज्ञान (IT) हे संगणक वापरून माहितीचे संचयन, प्रसारण, प्रक्रिया, संरक्षण आणि पुनरुत्पादन यासाठी जबाबदार असलेल्या तंत्रज्ञानाचे सामान्यीकृत नाव आहे. उत्पादन, विज्ञान, संस्कृती, क्रीडा आणि अर्थशास्त्र या आधुनिक क्षेत्रांची कल्पना करणे अशक्य आहे.
तंत्रज्ञानाच्या क्रांती मुळे ग्रंथालयातील वाचकांची वाचण्याची आवड कमी झाल्याचे दिसून येते. अशीच परिस्थिति विद्यार्थ्यांमध्ये सुध्दा दिसून येत आहे. या बाबीची दखल घेऊन महाविद्यालयातील 20 विद्यार्थ्यांनी ग्रंथालय विभागाद्वारे क्षेत्रीय कार्य अंतर्गत 100 प्रश्नावलीच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील जनतेमध्ये ग्रंथालयात जाऊन वाचनाची अभिरुची कितपत आहेत. तपासण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. त्यासाठी विविध प्रश्नांद्वारे माहितीचे संकलन करून त्या माहितीचे वर्गीकरण, तालिकीकरण व करण्यात आलेले आहे.

सारणी क्रं. 1 : तुम्हाला वाचनाची आवड आहे का ?				
होय – 95	नाही - 05			
सारणी क्रं. 2 : तुमच्या गावात वाचनालय आहे का ?				
होय - 97	नाही – 03			
सारणी क्रं. 3 : तुम्हाला तुमच्या गावात वाचनालयाची गरज वाटते का ?				
होय - 98	नाही – 02			
सारणी क्रं. 4 : वाचनालयात मुक्तव्दार पध्दती आहे काय ?				
होय - 82	नाही – 18			
सारणी क्रं. 5 : वाचनालयात तुम्ही काय वाचतात ?				
वर्तमानपत्र – 36	संदर्भ ग्रंथ – 09	मासिके – 19	कादंबरी - 23	वरील सर्व -13
सारणी क्रं. 6 : वाचनालयात किती वाचकांना बसण्याची व्यवस्था आहे ?				
10 ते 25 – 47	25 ते 50 – 29	50 ते 75 – 16	75 ते 100 – 04	100 पेक्षा अधिक -04
सारणी क्रं. 7 : वाचनालयात प्रकाशमय वातावरण आहे का ?				
होय – 79	नाही – 21			
सारणी क्रं. 8 : वाचनालयात कोणकोणत्या इलेक्ट्रॉनिक वस्तूचा वापर होतो ?				
कम्प्युटर - 04	लाईट – 23	फॅन – 64	वरील सर्व – 09	

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

सारणी क्रं. 9 : वाचनालयात नोंदवही आहे का ?		
होय – 93		नाही -07
सारणी क्रं. 10 : वाचनालयात फ्री वाय – फाय उपलब्ध आहे का ?		
होय – 04	नाही -96	
सारणी क्रं. 11 : वाचनालयात तुमच्या आवडीप्रमाणे पुस्तक किंवा मासिके सुचवा ?		
सामान्य ज्ञान – 46	ऐतिहासिक पुस्तके- 14	कादंबरी, ग्रामगीता व इतर पुस्तके – 40

ग्रामीण परिसर वडणेर येथील प्रश्नावलीच्या माध्यमातून सर्वेक्षण करतांना वाचनाची आवड 95 % लोकांना आहे तर अजूनही 5% लोकांना वाचनाची आवड नाही असे दिसून आले परंतु वाचनालयाची माहिती असणाऱ्या लोकांची संख्या अधिक प्रमाणात दिसून आली. यावरून असे लक्षात येते की वडणेर ग्रामीण परिसरातील नागरिक वाचनाच्या बाबतीत जागरूक आहे. परिसरातील लोकांना वर्तमानपत्र, संदर्भ ग्रंथ, मासिके, कादंबरी, सामान्य ज्ञान व ग्रामगीता यांची अधिक आवड असल्याचे दिसून आले. वडणेर ग्रामीण परिसरातील गावामध्ये ग्रंथालय असणे ही अतिशय महत्व पूर्णबाब आहे. परंतु या सोबतच फ्री वाय – फाय सुविधा उपलब्ध करून देणे हे तंत्रज्ञान क्रांतीच्या काळात आवश्यक आहे

वरील विश्लेषणावरून ग्रामीण भागातील सर्व नागरिकामध्ये वाचनाची आवड निर्माण करणे काळाची गरज आहे . म्हणूनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी " वाचाल तर वाचाल" असे म्हटले होते. समाजाचा सर्वांगिक व सर्वसमावेशक विकास घडवुन, समाजाला एक नवी दिशा देण्याचे कार्य वाचनामुळे शक्य होणार आहे. समाजात विविध उपक्रमाच्या माध्यमातून वाचनाची प्रेरणा निर्माण करण्यासाठी जनजागृतीची नितांत आवश्यकता आहे असेच या सर्वेक्षनातून दिसून आलेले आहे.

साईबाबा वाचनालय, पिपरी येथे "तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड" या विषयावर सर्वेक्षणाची सुरुवात करतांना ग्रंथालय विभाग प्रमुख डॉ. सारिका चौधरी आणि कु. प्रीती सायंकार कु. मनीषा शेंडे, कु. वैष्णवी गुरुनुले, कु. वृशाली पदिले, कु. जयश्री देऊळकर , कु. अनुश्री पाटील, कु. आचल खेलपांडे,प्रज्वल फुलमाळी, सागर कापसे, चेतन दाते, आदित्य टेकाम, वृतिक काटेकर, कार्तिक धाडवे

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री. एम. एल. खेलपांडे, साईबाबा वाचनालय, पिपरी येथे "तंत्रज्ञानाच्या जगात ग्रंथालयातील वाचकांची आवड" या विषयावर चर्चा ग्रंथालय विभाग प्रमुख डॉ. सारिका चौधरी आणि कु. प्रीती सायंकार

महाविद्यालयातील विद्यार्थी क्षेत्रीय कार्य करतांना

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. आचल वाढई

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. साक्षी लोहकरे

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. प्रतीक्षा कुळसंगे

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in

Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. Durgadas Raju Mahajan

Class B.A.-I in the academic Year

For successfully completing field Project of Information studies

on date 15-03.2023

Co-ordinator

IQAC Co-ordinator

Principal

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

'क्रीडा जनजागृती सव्हे'

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022 – 23

(Department of Physical Education)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर, ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा.

सूचना

सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते कि, सत्र 2022-23 मध्ये प्रवेश घेतलेल्या बी. ए. भाग 1, 2 आणि 3 च्या विद्यार्थ्यांना क्षेत्रीय प्रकल्पा करिता प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्यांनी आपली नावे प्रा. डॉ. गणेश बहादे यांच्याकडे दिनांक 05 ऑक्टोबर 2022 पर्यंत द्यावी.

दिनांक: 25/09/2022

स्थळ: वडणेर

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's
SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER
Th-Hinganghat, Dist- Wardha
NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)
(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)
Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Project on 'क्रीडा जनजागृती सर्वे' during academic year 2022 -23. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Asst. Prof. Dr. Naresh A. Bhoyar Hence, this certificate is issued.

Date: 25/09/2022

Place: Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

वेणा लोक प्रबोधन शिक्षण संस्था, हिंगणघाट

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा

शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग

क्षेत्रीय कार्य (FIELD WORK)२०२२—२३

विषयः— क्रिडा जनजागृती सर्व्हे

सहभागी विद्यार्थिची यादी

अ.क्रं.	नाव	वर्ग बी.ए.
१	कु. प्रणाली अंकुश कुबडे	भाग.१
२	कु. काजल अशोकराव मानकर	भाग.१
३	समिर सुनिल पवार	भाग.१
४	रोशन विनोद अवचट	भाग.१
५	प्रथमेश विजयराव नौकरकर	भाग.१
६	विवके सुरेशराव मुडे	भाग.१
७	कुणाल गजाननराव झाडे	भाग.१
८	हेमलता विनोद तिजारे	भाग.२
९	कु. मोणीका विनोदराव उपाते	भाग.३
१०	कु. वैशाली माणिक धात्रक	भाग.२
११	कु. दिव्याभारती देविदास अवचट	भाग.२
१२	कु. पायल प्रदिप येरचे	भाग.२
१३	कु. धनश्री शेखर वाभिटकर	भाग.१
१४	कु. शिल्पा दिलीपराव उरकुडे	भाग.१
१५	कु.प्रफुल प्रभाकरराव शिंदे	भाग.१
१६	कु. जयश्री धनश्याम चौधरी	भाग.१
१७	कु. दुर्गा महादेवराव खडसे	भाग.१
१८	कु. शारदा मोरेश्वर घरत	भाग.१
१९	कु. आचल विलासराव चौधरी	भाग.१
२०	कु. भारती देविदास कोसरे	भाग.१

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

वेणा लोक प्रबोधन शिक्षण संस्था, हिंगणघाट
श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा
शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग
क्षेत्रीय कार्य (FIELD WORK)२०२२–२३
विषयः– क्रिडा जनजागृती सर्व्हे

सत्र–२०२२.२०२३ क्षेत्रीय कार्य अहवाल (Field work –Report)

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा शारीरिक शिक्षण व क्रीडा विभाग अंर्तगत क्षेत्रीय कार्य म्हणुन क्रिडा जनजागृती सर्व्हे विद्यार्थिकडून करूण घेण्यात आला. या मागील उद्देश म्हणजे विद्यार्थिमध्ये आणि पालकामध्ये क्रिडा विषयक जनजागृती व्हावी पाल्याना त्याविषयी प्रेरीत करावे. या सर्व्हे मध्ये एकुण २० विद्यार्थिनी सहभाग घेतला. या सर्व्हे मध्ये १० प्रश्नाचा समावेश करण्यात आला आहे. ग्रामीण भागातील पालक व विद्यार्थिनी प्रयनावलीच्या माध्यमातुन यात सहभागी झाले.

सरणी क्रं. १ : आपल्याला खेळामध्ये आवड आहे काय ?			
	होय–९२	नाही–०८	
सरणी क्रं. २ : आपन शाळेत शिकताना शारीरिक शिक्षणाचे वर्गाला उपस्थित होते काय ?			
	होय–९४	नाही–०६	
सरणी क्रं. ३ : आपन नियमित व्यायाम करता काय ?			
	होय–७४	नाही–२६	
सरणी क्रं. ४ : आपल्याला योगासना बाबत माहिती आहे काय ?			
	होय–६८	नाही–३२	
सरणी क्रं. ५ : आपन नियमित योगासन करता काय ?			
	होय–५४	नाही–४६	

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

सरणी क्रं. ६ : आपन नियमित आहार कोणता घेता?			
	शाकाहरी—५६	मसाहरी—००	मिश्र—४४
सरणी क्रं. ७ : सचिन तेंडूलकर कोणत्या खेळाशी संबधित आहे?			
	व्हालीबॉल—०२	फुटबॉल—००	क्रिकेट—९८
सरणी क्रं. ८ : राष्ट्रीय क्रिडा दिन कोणत्या दिवशी साजरा केला जातो?			
	२९ ऑगस्ट—९०	२१ जुन— १०	१० मार्च—००
सरणी क्रं. ९ : आंतर राष्ट्रीय योग दिन कोणत्या दिवशी साजरा केला जातो?			
	२१ जुन— १००	२९ ऑगस्ट—००	१मे—००
सरणी क्रं. १० : भारताचा राष्ट्रीय खेळ कोणता आहे?			
	कबड्डी—००	क्रिकेट—१०	हॉकी—९०

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

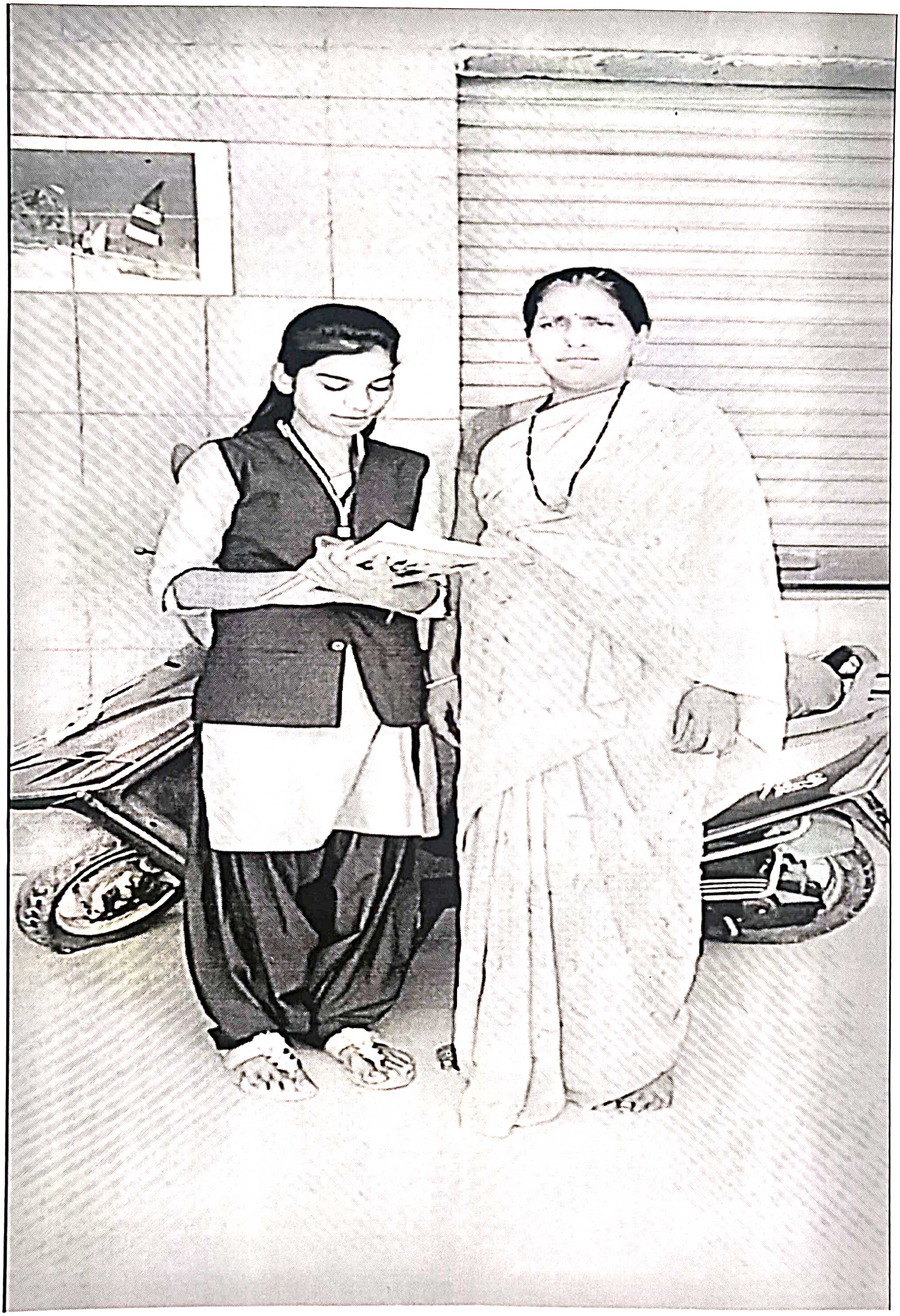

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. काजल अशोकराव मानकर.

Class बी.ए.भाग-I in the academic Year २०२२-23

For successfully completing क्रीडा जनजागृती सर्वे

on date 28-04-2023

Co-ordinator IQAC Co-ordinator Principal

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

'ग्रामीण विकास व शासकीय योजना: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन'

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-23

(Department of Sociology)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate
7.	
8.	

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर, ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा.

सूचना

सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते कि, सत्र २०२२-२३ मध्ये प्रवेश घेतलेल्या बी. ए. भाग १, २ आणि ३ च्या विद्यार्थ्यांना क्षेत्रीय प्रकल्पा करिता प्रवेश घेऊ इच्छिनाऱ्यांनी आपली नावे प्रा. डॉ. गणेश एन. बहादे, समाजशास्त्र विभाग प्रमुख यांच्याकडे दिनांक ०४ ऑक्टोबर २०२२ पर्यंत द्यावी.

दिनांक: २२/०९/२०२२

स्थळ: वडणेर

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Project on 'ग्रामीण विकास व शासकीय योजना: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' during academic year 2022-2023. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Asst. Prof. Dr. Ganesh N. Bahade Hence, this certificate is issued.

Date:30/04/203

Place:Wadner

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय वडणेर, ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा.

क्षेत्र सर्वे (field work)

समाजशास्त्र विभाग

ग्रामीण विकास आणि शासकीय योजना : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

१) पूर्ण नाव -- संपूर्ण पत्ता ---

२) या गावात तुम्ही किती वर्षापासून रहात आहे ?
   १) ५ वर्ष   २) १० वर्ष   ३) १५ वर्ष   ४) त्यापेक्षा जास्त

३) स्वत:ची जागा व घर आहे का ?
   १) होय   २) नाही

४) तुमच्याकडे स्वत:चा संडास आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

५) स्वत:ची वीज आणि सिलेंडर आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

६) तुमच कुटुंब दारिद्र्य रेषेखाली आहे का ?
   १) होय   २) नाही   ३) सांगता येत नाही   ४) माहिती नाही

७) तुमच्याकडे राशन कार्ड आहे का ?
   १) होय   २) नाही   ३) माहित नाही   ४) सांगता येत नाही

८) असेल तर मोफत धान्य मिळते काय ?
   १) होय   २) नाही

९) तुमच्याकडे आधारकार्ड आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

१०) आपणास शासकीय योजणांविषयी माहिती आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

११) तुमच्या घरासमोर पक्का रस्ता व नाली आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

१२) तुम्ही रहात आहे त्या ठिकाणी सार्वजनिक वीजेचा पुरवठा आहे का ?
   १) होय   २) नाही

१३) सार्वजनिक नळ योजनेतून शुद्ध पाणी पुरवठा होतो काय ?
   १) होय   २) नाही

१४) तुमच्या गावात सरकारी शाळा आहे काय ?
   १) होय   २) नाही

१५) म. गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना राबविली जाते काय ?
   १) होय   २) नाही

१६) तुमच्या गावात आवास (घरकुल) योजना राबविली जाते काय.
   १) होय   २) नाही

१७) कोणकोणत्या आवास योजना राबविल्या जातात.
   १) इंदिरा आवास योजना   २) रमाई आवास योजना   ३) शबरी आवास योजना   ४) माहिती नाही

१८) तुम्हाला आवास योजनेचा लाभ मिळाला आहे का.
   १) होय   २) नाही

१९) तुमच्या गावात महिला बचतगट आहे का.
   १) होय   २) नाही

२०) बचत गटांना शासनाकडून व्यवसायाकरिता काही योजना राबविल्या जातात का.
   १) होय   २) नाही   ३) माहिती नाही

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN KALA MAHAVIDYALAYA WADNER
FIELD WORK
DEPORTMENT OF SOCIOLOGY
RURAL DEVELOPMENT AND GOVERNMENT SCHEME

Sr.no.	Name of Student	Class
1	Nikhita Tukaram Chaudhari	B.A. III
2	Sachin Vinayak Kolse	B.A.III
3	Ujjwala Suresh Gurunule	B.A. II
4	Darshana Kisnaji Shivarkar	B.A. II
5	Praful Prabhakar Shinde	B.A. I
6	Sakshi Babarao Lohkare	B.A. II
7	Pallavi Dilip Pimpalshende	B.A. II
8	Priyanka Ramkrushna Bonde	B.A. I
9	Achal Vitthal Khirtatkar	B.A. I
10	Jayshri Dnyaneshwar Deulakar	B.A. II
11	Swati Indrapal Supare	B.A. I
12	Samir Sunil Pawar	B.A. I
13	Mayuri Sahebrao Dolaskar	B.A. I
14	Jayshri Ghanshyam Chaudhari	B.A.III
15	Raksha Manohar Wate	B.A. I
16	Rikki Ramesh Moon	B.A. I
17	Ramu Bhojraj Koturkar	B.A. II
18	Chetan Prabhakar Satone	B.A. II
19	Resham Khushal Khiratkar	B.A. I
20	Ruchita Ravindra Wele	B.A. II

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

ग्रामीण विकास व शासकीय योजना : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

प्रस्तावना :-

ग्रामीण विकास हा अत्यंत व्यापक आणि विस्तृत अशी संकल्पना आहे. देशातील लोकसंख्येपैकी सत्तर टक्के लोक ग्रामीण भागात राहातात. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर आर्थिक विकासाच्या प्रश्नाकडे विशेष लक्ष देऊ लागले. त्यावेळी अन्नधान्य याचे उत्पन्न वाढविणे अत्यंत महत्वाचे होते. शेती सुधारणे बरोबरच ग्रामीण विकासाच्या समस्ये बाबत काही विचार मांडले. त्यातूनच समूह विकास योजना व राष्ट्रीय विस्तार सेवा या महत्वाच्या योजना विकसित झाल्या. शेती आणि इतर व्यवसाय यांच्या विकासाला गती मिळविण्यासाठी आर्थिक सेवांचे जाळे निर्माण करण्याची गरज आहे. वाहतूक आणि दळणवळणाची साधने, वीज पुरवठा, बाजाराची सोय, तांत्रिक सेवा यांचा विकास करणे आवश्यक आहे. सार्वजनिक स्वच्छता व आरोग्याच्या सोयी स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याची सोय, संडास व गटाराचा अभाव, गावातील रस्ते, दिवाबत्तीची सोयीचा अभाव, शिक्षनाची दुरावस्ता इत्यादी. ग्रामीण विकासाचे हे विविध प्रश्न हातळण्यासाठी सरकारच्या वेगवगळ्या खात्यामार्फत आखलेल्या योजनांना पंचवार्षिक योजनामध्ये स्थान देण्यात आले. ग्रामीन विकास हे ग्राम विकासाचे एक साधन असून ती एक पद्धती, कार्यक्रम, चळवळ आणि प्रक्रिया आहे. समाजकल्याण उपयुक्त घटक, शिक्षण, शेती विकास, आरोग्य, दळणवळण व आवास इत्यादी घटकाचा समावेश केला जातो. पंचायत राज आणि त्य अंतर्गत येणारे विविध घटक, जवाहर ग्राम समृद्धी योजना, स्वर्ण जयंती ग्रामस्थ रोजगार योजना, रोजगार गॅरांटी योजना, राजीव गांधी राष्ट्रीय पेयजल योजना, इंदिरा आवास योजना, समग्र आवास योजना, केंद्र सरकार अंतर्गत ग्रामीण स्वच्छता कार्यक्रम, दुष्काळ निर्मूलन कार्यक्रम व भूमी सुधार कार्यक्रम इत्यादी ग्रामीण विकास साधण्यासाठी शासनाने या योजनांची निर्मिती केली आहे. म्हणूनच महाविद्यालयीन परिसरातील गावातील विकास व शासकीय योजना राबविल्या जातात की नाही याचे मूल्यमापन विद्यार्थ्यांनी क्षेत्रीय संशोधनाच्या माध्यमातून केले. महाविद्यालयातील २० विद्यार्थ्यांनी समाजशास्त्र विभागाद्वारे क्षेत्रीय संशोधन कार्य अंतर्गत १०० प्रश्नावलीच्या माध्यमातून भागातील लोकांचे 'ग्रामीण विकास आणि शासकीय योजना' या विषयी प्रश्नावली द्वारे माहिती संकलित करुन त्याचे विश्लेषण केले आहे.

ग्रामीण विकासाच्या जे पैलू खऱ्या अर्थाने अतिशय महत्वाचे आहे. त्यांचा विचार या संकल्पनेत केल्याचा आढळतो. वास्तवात या गोष्टी ग्रामीण भागातील लोकांना उपलब्ध होतील का? होत असल्यास किती प्रमाणात होतील. ग्रामीण विकासात किती लोकांचा सहभाग असतो. शासकीय योजना ग्रामीण विकासाला पुरेश्या व पूरक ठरतात काय? कोणकोणत्या कारणामुळे ग्रामविकासाला अडथळे निर्माण होतात आणि त्यातून कोणत्या समस्या निर्माण होतात. असे असंख्य प्रश्न निर्माण होतात. ग्रामीण विकासाचे अनेक कार्यक्रम राबविले जात असून त्याठिकाणी किमान आवश्यक गरजा पूर्ण होतांना दिसत नाही. म्हणून त्याठिकाणी अनेक प्रश्न व समस्या निर्माण होतांना दिसते.

प्रस्तुत क्षेत्रीय संशोधनाकरिता हिंगणघाट तालुक्यातील वडणेर परिसरातील 'ग्रामीण विकास आणि शासकीय योजना : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' हा क्षेत्रीय प्रकल्पाचा विषय असून अध्ययनाच्या प्रमुख उदेशांना लक्षात घेऊन सदर अध्ययनासाठी वर्णनात्मक संशोधन आराखडा याची निवड केली आहे.

क्षेत्रीय प्रकल्पाची उद्दिष्टये –

प्रस्तुत संशोधनात 'ग्रामीण विकास व शासकीय योजना: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' या क्षेत्रीय प्रकल्पासाठी (विशेष संदर्भ – वडणेर परिसरातील ग्रामीण विकास व शासकीय योजना: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन) या विषयाची निवड करण्यात आली आहे. या क्षेत्रीय प्रकल्पाच्या विषयाची उद्दिष्टये खालील प्रमाणे आहे.

1) ग्रामीण विकासाचा अभ्यास करणे.

2) ग्रामीण विकासाच्या विविध योजनांचा अभ्यास करणे.

संशोधन विषयाची गृहितके :-

1) ग्रामीण भागाचा विकास होत आहे.

2) ग्रामीण भागाचा विकासाकरीता विविध योजना राबविल्या जात आहे.

संशोधन पद्धती :-

प्रस्तुत क्षेत्रीय संशोधन प्रकल्पाकारीता नमूना निवड पद्धतीचा अवलंब करण्यात आला आहे. संशोधनाकरिता वडणेर, येरणगांव, धानोरा, शेकापुर, गांगापुर, पोहणा, बांबर्डा, खापरी, सेलू व कोल्ही इत्यादी गावातील १०० उत्तरदात्याची निवड करण्यात आली आहे. याकरिता प्राथमिक व दुय्यम साधनाचा अवलंब केला असून मुलाखत, प्रश्नावली, मासिके, इंटरनेट इत्यादीचा वापर करण्यात आला आहे.

सारणी क्रमांक -१ –स्वत:ची जागा, घर, वीज व संडास आहे का.

अनू. क्र .	सोयी सुविधा	एकूण	टक्केवारी
१	होय	८०	८०%
२	नाही	२०	२० %
	एकूण	१००	१०० %

वरील सारणीवरून असे लक्षात येते कि, उत्तरदात्यांना 'स्वत:ची जागा, घर, वीज व संडास आहे का' असा प्रश्न विचारला असता ८० टक्के उत्तरदात्यांनी 'होय' असे उत्तर दिले तर २० टक्के लोकांजवळ आजही वरील सोयी सुविधांचा अभाव असल्याचे दिसून येते. यावरून हे लक्षात येते कि आजही बरचस्या लोकांजवळ वीज, संडास, स्वत:ची जागा व घरांचा अभाव असल्याचे दिसून येते.

सारणी क्रमांक -२ तुम्ही दारिद्रय रेषेखाली, राशन कार्ड व मोफत धान्य मिळतात काय.

अनू. क्र.		एकूण	टक्केवारी
१	होय	५२	५२ %
२	नाही	२८	२८%
३	सांगता येत नाही	१२	१२ %
४	माहिती नाही	०८	०८ %
	एकूण	१००	१०० %

वरील सारणीवरून हे स्पष्ट होते की, 'दारिद्रय रेषेखाली, राशन कार्ड व मोफत धान्य मिळतो काय' असा प्रश्न विचारला असता 'होय' असे उत्तर ५२% उत्तरदात्यानी आम्ही दारिद्रय रेषेखाली असून राशन कार्ड आणि मोफत धान्य मिळतो असे सांगितले तर २८ टक्के लोकांनी आम्ही दारिद्रय रेषेखाली नसून आमच्याकडे राशनकार्ड आहे पण मोफत धान्य मिळत नसल्याचे सांगितले. तर २० टक्के लोकांना ह्या प्रश्नाचे उत्तर सांगता आले नाही किंवा माहीत नाही असे स्पष्ट केले.

सारणी क्रमांक -३ तुमच्या गावात पक्का रस्ता, नाली, सार्वजनिक वीज पुरवठा व नळाच्या पाण्याची सोय आहे काय.

अनू. क्र.	गावातील सोयी	एकूण	टक्केवारी
१	होय	५५	५५ %
२	नाही	३०	३० %
३	संगता येत नाही	१२	१२ %
४	माहिती नाही	०३	०३%
	एकूण	१०	१०० %

वरील सारणीवरून असे लक्षात येते की, उत्तरदात्याना तुमच्या गावात पक्का रस्ता, नाली, सार्वजनिक वीज पुरवठा व नळाच्या पाण्याची सोय आहे काय असा प्रश्न विचारला असता 'होय' असे उत्तर ५५ टक्के लोकांनी दिले तर 'नाही' असे उत्तर देणाऱ्याचे प्रमाण ३० टक्के आहे याचा अर्थ असा की, आजही गावचा विकास पूर्णपणे झाला नाही असच म्हणावे लागेल.

सारणी क्रमांक – ४ तुमच्या गावात कोणकोणत्या आवास योजना राबविल्या जाते.

अनू. क्र.	आवास योजना	एकूण	टक्केवारी
१	इंदिरा आवास योजना	४०	४०%
२	रमाई आवास योजना	३०	३० %
३	शबरी आवास योजना	००	०० %
४	माहिती नाही	३०	३० %
	एकूण	१००	१०० %

वरील सारणीवरून असे निदर्शनास येते की, उत्तरदात्याना 'तुमच्या गावात कोणकोणत्या आवास योजना राबविल्या जाते असा प्रश्न विचारला असता इंदिरा आणि रमाई आवास योजना राबविल्या जातात असे उत्तर ७० टक्के लोकांनी दिले तर याविषयी काहीच माहिती नाही म्हणणाऱ्याचे प्रमाण ३० टक्के होते. यावरून हे स्पष्ट होते की, गावातील अनुसूचित जाती, जमाती आणि मागासवर्गीयांना, निराधार व दारिद्र्यरेषेखाली असणाऱ्या कुटुंबाला या योजनेचा लाभ होतो. या योजणेमुळे गावातील कोणीही बेघर राहणार नाही हा सरकारचा उद्देश असल्याने गावाच्या विकासासाठी वरदान ठरतो.

निष्कर्ष :-

ग्रामीण विकासासाठी पायाभूत सोयी सुविधा उपलब्ध करून देखील गरीब व आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीयांना त्याचा फारसा फायदा झाला नाही. ग्रामिण भागात कुपोषणाची मोठी समस्या आहे जीवनसत्वाच्या कमतरतेमुळे आरोग्याच्या सोयी, औषधांच्या अभावामुळे ग्रामीण भागातील आरोग्यमान समाधानकारक नाही. शिक्षणही सर्वांपर्यंत पोहचले नाही जेवढ्या प्रमाणात दारिद्र्य आहे तेवढ्याच प्रमाणात निरक्षरता आहे. निरक्षरता व अज्ञान यांच्या जोडीला अंधश्रद्धा, रूढी परंपरा, जातीभेद, लिंगभेद यामुळे देखील ग्रामीण विकास संथ व अडचणीची ठरली आहे. वीज पुरवठा, पाणी पुरवठा, शिक्षण, आरोग्याच्या सोयी सुविधा, पक्के रस्ते इत्यादी सोयी सुविधा पुरेशा प्रमाणात उपलब्ध नसल्याने ग्रामीण विकासाला मर्यादा पडतात. ग्रामीण विकासाचे अनेक प्रकल्प, योजना, कार्यक्रम राज्य व केंद्र पातळीवर आपल्या देशात १९५६ पासून राबविले जातात. सामुदायिक विकास कार्यक्रम पंचवार्षिक योजनेच्या माध्यमातून राबविले जातात. परंतु ग्रामीण विकासाकरिता अनेक अडथळे निर्माण होताना दिसते.

गावाचा विकास हा सरकारद्वारे राबविला जात असला तरी त्यामध्ये गावातील लोकांचा सहभाग असणे गरजेचे आहे. ग्रामीण भागातील जनन क्षमता, जन्म आणि मृत्यू दर, विवाह संस्था, साक्षरता आणि लोकसंख्या इत्यादी महत्वाची ठरली जातात.

योग्य ग्रामीण विकास साधण्यासाठी कृषी विकास, उद्योजक व सेवा क्षेत्राचा विकास होणे आवश्यक आहे. कुक्कुटपालन, मत्स्यपालन, पशुपालन, दुग्धपालन, कुटिरोद्योग इत्यादी मार्गाने ग्रामीण विकास घडवून आणता येतो.

संदर्भ सूचि –

१) काराळे गंगाधर, ग्रामीण विकासाचा एकात्मिक दृष्टिकोण, श्री मंगेश प्रकाशन नागपूर.

२) नाडगोंडे गुरुनाथ, ग्रामीण समाजशास्त्र, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.

३) देसाई भालेराव, कृषी अर्थशास्त्र, निराली प्रकाशन, पुणे.

४) पाटोळे दा. ना., ग्रामीण समाजशास्त्र व सामुदायिक विकास, मंगेश प्रकाशन नागपूर.

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / ~~Ku.~~ समिर सुनिल पवार

Class ______ in the academic Year 2022-23

For successfully completing ग्रामीण विकास आणि शासकीय योजना: एक समाजशास्त्रीय अध्ययन.

on date 29/04/2023

Co-ordinator

IQAC Co-ordinator

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर.

राज्यशास्त्र विभाग (Department of Political Science)

विषय :- महाराष्ट्राचे राजकारण व ग्रामीण विकास

(राज्यशास्त्र विषय संदर्भात - क्षेत्रीय कार्य)

सत्र - 2022 : 2023 क्षेत्रीय कार्य – अहवाल (Field Work - Report)

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

'महाराष्ट्राचे राजकारण व ग्रामीण विकास'

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year: 2022 – 2023

(Department of Political Science)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर

ता. हिंगणघाट, जि. वर्धा.

सत्र : 2022 – 2023

-: सूचना: -

सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते कि, सत्र 2022 - 23 मध्ये प्रवेश घेतलेल्या बी. ए. भाग 1, 2 आणि 3 च्या विद्यार्थ्यांना क्षेत्रीय प्रकल्पा करिता प्रवेश घेऊ इच्छिनाऱ्यांनी आपली नावे प्रा. डॉ. विनोद एम. मुडे यांच्याकडे दिनांक 12 ऑक्टोबर 2022 पर्यंत द्यावी.

दिनांक: 03 /09/2022

स्थळ: वडणेर

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Project on **'महाराष्ट्राचे राजकारण व ग्रामीण विकास'**during academic year 2022 -23. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Asst. Prof. Dr. Vinod M. Mude Hence, this certificate is issued.

Date: 28 /08/2022

Place: Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर, तालुका – हिंगणघाट, जिल्हा – वर्धा

राज्यशास्त्र विभाग (Department of Political Science)

क्षेत्रीय कार्य (Field Work) विषय :- महाराष्ट्राचे राजकारण व ग्रामीण विकास

(राज्यशास्त्र विषयाचा अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून क्षेत्रीय कार्य)

सहभागी विद्यार्थी – सत्र 2022-23

Sr. No.	Student Name	Class	Mobile No	Participated Student Signature
1	KU. HARSHADA WAMANRAO MAHAJAN	B. A. II	7620743254	H.W. mahajan.
2	KU. RUCHITA RAVINDRA WELE	B. A. II	8530569231	R.wele
3	KU. DIVYABHARTI DEVIDAS AWCHAT	B. A. II	9539238649	D. D. Awchat
4	KU. KIRAN SUBHASH MANAKAR	B. A. II	9309293808	K.S.manakar.
5	KU. DARSHAN KISNAJI SHIVARKAR	B. A. II	8010678740	D.k.shivarkar.
6	KU. MONALI BALKRUSHNA LADAKE	B. A. II	9370441190	M.B.ladke
7	KU. SANJIVANI VILAS MANKAR	B. A. II	9359982657	S.V.Mankar
8	SACHIN VINAYAK KOLSE	B. A. II	9637243451	S.V.kolse
9	OUM SANAJAY NAKSHANE	B. A. I	9579394577	OM. S.Nakshane
10	KU. JAYSHRI GHANSHYAM CHOUDHARI	B. A. III	9322187667	J.G.chaudhari
11	KU. ACHAL VILASRAO CHOUDHARI	B. A. I	9325148984	Ku. A.V. choudhari
12	KU. SNEHAL SUNIL AWCHAT	B. A. II	9421815826	S.S.Awachat
13	KU. HEMLATA VINOD TIJARE	B. A. II	9322175877	H.Tijare
14	KU. SONAL WASUDEV DODAKE	B. A. I	9309096526	S.Dodke
15	KU. SIMA BANDUJI KHANDALAKR	B. A. I	9699547823	Seema
16	PRAFUL PRABHAKAR SHINDE	B. A. I	8080866020	P.P. Shinde
17	KU. SWATI INDRAPAL SUPARE	B. A. I	9322704316	S.Supare
18	KU. SNEHAL VIJAYRAO KAMATKAR	B. A. I	9699051601	Kamatkar.
19	KU. SH[illegible]AMAL SHRAVAN AADE	B. A. I	8766860161	S.S.Ade
20	KU. KALYANI GANAPATRAO KUMRE	B. A. I	9579987572	k.G. kumare

दिनांक : 10 / 03/ 2023

P. Uttam
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

सत्र - 2022 : 2023 क्षेत्रीय कार्य – अहवाल (Field Work - Report)

राजकीय समाजीकरण ही अशी प्रक्रिया आहे ज्याद्वारे व्यक्ती शिकतात आणि वारंवार एक राजकीय दृष्टीकोन तयार करतात ज्याद्वारे शक्ती कशी व्यवस्था केली जाते आणि त्यांच्या सभोवतालचे जग कसे आयोजित केले ; त्या धारणा, त्या बदल्यात, ते कोण आहेत आणि ते ज्या राजकीय आणि आर्थिक संस्थांमध्ये राहतात त्यामध्ये त्यांनी कसे वागले पाहिजे याच्या व्यक्तीच्या व्याख्येला आकार देतात आणि परिभाषित करतात. भूमिका आणि विचारधारा: हा "विकासात्मक प्रक्रियेचा अभ्यास आहे ज्याद्वारे सर्व वयोगटातील लोक आणि किशोरवयीन लोक राजकीय आकलन, वृत्ती आणि वर्तन प्राप्त करतात. या प्रक्रियेत शाळा, माध्यमे आणि राज्य यांचा मोठा प्रभाव आहे. म्हणूनच महाविद्यालयीन परिसरातील नागरिकांचे राजकीय सामाजिकरण किती झाले याचे मूल्यमापन विद्यार्थ्यांनी क्षेत्रीय कार्य केले. महाविद्यालयातील 20 विद्यार्थ्यांनी राज्यशास्त्र विभागाद्वारे क्षेत्रीय कार्य अंतर्गत 100 प्रश्नावलीच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील जनतेचे राजकीय सामाजीकरण बाबत विविध प्रश्नांद्वारे माहितीचे संकलन केले. त्या माहितीचे तालिकीकरण व माहितीचे विश्लेषण केले आहे.

सारणी क्रं. 1 : तुमचा आमदार कोणत्या पक्षाचा आहे ?				
कांग्रेस – 20	राष्ट्रवादी कॉंग्रेस - 08	शिवसेना- ठाकरे -11	भाजप – 57	शिवसेना – शिंदे - 04
सारणी क्रं. 2 : तुमचा आमदार कोणत्या पक्षाचा आहे ?				
असमाधानकारक - 07	समाधानकारक – 36	चांगले – 35	खूप छान – 04	उत्कृष्ट - 18
सारणी क्रं. 3 : तुमच्या गावातील प्रमुख समस्या कोणती ?				
अवैध धंदे व गुन्हेगारी – 23	पिण्याचे पाणी – 16	पांधण रस्ते – 38	बेरोजगारी – 18	इतर - 05
सारणी क्रं. 4 : तुमच्या गावातील पदाधिकारी समस्यांकडे लक्ष देतात काय ?				
लक्ष देतात - 24	कधी कधी देतात – 48	प्रभावी पदाधिकाऱ्याचा अभाव – 15	लक्ष देत नाही – 13	
सारणी क्रं. 5 : तुमच्या गावात विविध कार्यक्रम, स्पर्धा, खेळ इत्यादींचे आयोजन केले जाते काय ?				
कधी कधी होतात – 51	नियमित होतात – 31	होत नाही – 14	सांगता येत नाही - 04	
सारणी क्रं. 6 : तुमच्या गावात शासनाच्या विविध योजना राबविल्या जातात काय ?				
काही योजना – 57	सर्वच योजना – 24	योजना राबविल्या जात नाही – 09	माहीत नाही -10	
सारणी क्रं. 7 : तुम्हाला कोणत्या पक्षाची भूमिका आवडते ?				
कांग्रेस – 18	राष्ट्रवादी कॉंग्रेस – 29	शिवसेना- ठाकरे -18	भाजप – 31	शिवसेना – शिंदे - 04
सारणी क्रं. 8 : महाराष्ट्रातील भाजप व शिवसेना (शिंदे) सरकारचे कार्य कसे आहे ?				
असमाधानकारक - 18	समाधानकारक – 45	चांगले – 22	खूप छान – 06	उत्कृष्ट – 09
सारणी क्रं. 9 : महाराष्ट्रातील 2024 च्या विधानसभा निवडणुकीमध्ये कोणत्या पक्षाचे सरकार येईल ?				
महाविकास आघाडी (कांग्रेस, राष्ट्रवादी कॉंग्रेस व शिवसेना- ठाकरे) – 56	युती (भाजप व शिवसेना - शिंदे) – 44			
सारणी क्रं. 10 : शिवसेना संस्थापक स्व. बाळासाहेब ठाकरे यांचा वारसा पुढे कोण चालवू शकतो ?				
उध्दव ठाकरे – 49	राज ठाकरे – 21	एकनाथ शिंदे – 14	यापैकी नाही – 02	माहीत नाही – 14

वडणेर ग्रामीण परिसरातील 23 % लोकांना अजूनही आपला आमदार कोण आहे हे माहीत नाही. मात्र आमदारच्या कार्याबाबत नागरिकांमध्ये जागृतता असून 57% लोक आमदारच्या कार्यावर आनंदी आहे. ग्रामीण भागातील शेतातील पांधण रस्ते, अवैध धंदे, गुन्हेगारी आणि बेरोजगारी ह्या प्रमुख समस्या 79% दिसून येतात. ग्रामीण भागातील 61% राजकीय पदाधिकारी गावातील समस्यांबाबत उदासीन दिसून येतात.

गावामध्ये प्रबोधनात्मक विविध कार्यक्रमाच्या आयोजनाची गरज दिसून येते. शासनाच्या विविध योजनांची माहिती ग्रामीण भागातील जनतेपर्यंत पोहचविणे आवश्यक आहे. या परीसरामध्ये राष्ट्रवादी कॉंग्रेस आणी भाजपचा प्रभाव दिसून येतो. महाराष्ट्रातील सरकारच्या कार्यावर जनता समाधानी दिसून येते. परंतु 2024 च्या निवडणुकीमध्ये महाविकास आघाडीच्या बाजूनी 56% लोक दिसून येतात. आणि शिवसेना संस्थापक स्व. बाळासाहेब ठाकरे यांचा वारसा उध्दव ठाकरे पुढे चालवू शकतात असे 49% लोक म्हणतात.

वरील विश्लेषणावरून ग्रामीण भागातील जनतेचे समाजिकरण घडून येत आहे परंतु त्यातील काही अडथळ्यांसाठी विविध उपक्रमाच्या माध्यमातून स्थानिकस्तरावर जनजागृतीची नितांत आवश्यकता आहे.

महाविद्यालयातील विद्यार्थी क्षेत्रीय कार्य करतांना

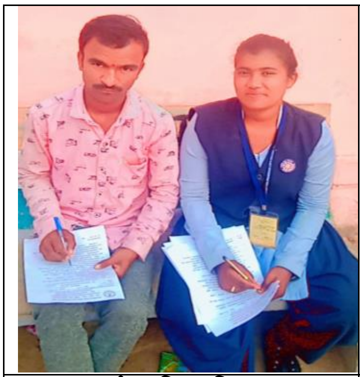			
कु.दर्शना कि. शिवरकर	कु. स्वाती इंद्रपाल सुपारे	प्रफुल प्रभाकर शिंदे	सचिन विनायक कोळसे
कु.संजिवनी वि. मानकर	कु. रुचिता वा. वेले	कु. कल्याणी ग. कुमरे	कु. स्नेहल वि. कामटकर

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. PRAFUL PRABHAKAR SHINDE

Class B.A II in the academic Year 2022-23

For successfully completing महाराष्ट्राचे राजकारण व ग्रामिण विकास

on date 10/03/2023

Co-ordinator IQAC Co-ordinator Principal

IQAC Co-ordinator Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College WADNER

Principal Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College,Wadner

दिनांक : 10 / 03/ 2023

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

समन्वयक
डॉ. विनोद मुडे

प्राचार्य
डॉ. यु. बी. पारेकर

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय ,वडनेर त.हिंगणघाट ,जिल्हा.वर्धा

अहवाल - क्षेत्र अभ्यास [field work]

सत्र २०२२ -२३

बोली भाषेचे स्वरूप [वडनेर परिसरातील गावे]

विषय-मराठी

समन्वयक –डॉ.प्रवीण कारंजकर

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

BOLI BHASHECHE SWARUP [WADNER PRISARATIL GAVE]

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-23

(Department of MARATHI)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय.वडनेर

सूचना

महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येत आहे की,मराठी विभागाकडून भाषिक क्षेत्राभ्यास करण्यात येत आहे .

या क्षेत्राभ्यासा बाबत अधिक माहिती साठी आणि यात सहभागी होण्यासाठी विद्यार्थ्यांनी मराठी विभाग प्रमुख डॉ.प्रवीण कारंजकर यांच्याशी सपर्क करावा .

दिनांक २०/०८/२०२२

प्राचार्य

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

वेणा लोक प्रबोधन शिक्षण संस्था, हिंगणघाट द्वारा संचालित
श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर
त. हिंगणघाट, जि. वर्धा, महाराष्ट्र राज्य - ४४२ ३०७
शासन मान्य व राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ संलग्न

प्रा. दिवाकर गमे
सचिव, वेणा लोक प्रबोधन शिक्षण संस्था
मारोती वार्ड, हिंगणघाट, जि. वर्धा
फोन : 07153-248643, मो. : 9890124285

E-mail : saicollege@rediffmail.com
Web : www.saibabacollege.org
NAAC Grade : C
College Code No. 733

डॉ. उत्तम पारेकर
एम.ए.बी.एड.एल.एल.बी.एम.फिल.पीएच.डी.
प्राचार्य

कार्यालय : फोन : (07153) - 255654, प्राचार्य : 255655, प्राचार्य मो. 9921436640
मुख्य लिपीक : मो. 8788970108, वरिष्ठ लिपीक : 9766929642, कनिष्ठ लिपीक : 9421727030

मराठी विषय क्षेत्र अभ्यास मान्यता पत्र

महाविद्यालयात मराठी विभागा द्वारे सत्र २०२२ -२३ मध्ये क्षेत्र अभ्यासा अंतर्गत **बोली भाषेचे स्वरूप [वडनेर परिसरातील गावे]** या क्षेत्र अभ्यासाला **महाविद्यालयीन पातळी** वर करण्यास परवानगी देण्यात येत आहे

सदर क्षेत्र अभ्यास विद्यार्थ्या कडून पूर्ण करून घेण्याची जवाबदारी मराठी विभाग प्रमुख डॉ.प्रवीण कारंजकर यांनी पार पाडावी.

दिनांक ०३ ऑगस्ट २०२२

प्राचार्य

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

विषय - मराठी

क्षेत्रअभ्यास – सहभागी विद्यार्थी यादी सत्र २०२२-२३

१] प्रज्वल गं. पाटील	P.G. Patil.
२] संध्या उ. केराम	सं. उ. केराम.
३] नेहा मा. चतारे	Neha chatare
४] शुभम सं. शेंडे	Sh.
५] प्रगती दी. येरेकर	प्रगती येरेकर.
६] भावना अ. राउत	B.A. Raut
७] अर्पिता सु. जौंजाळ	Arpita Jaunjal
८] आदित्य वि. मासुळकर	A.V. Masulkar
९] दिव्यानी उ. नाखले	Nakhale D.
१०] तेजस्वीनी सु. धाडवे	T.S Dhadwe
११] सौरभ झा. लोंढे	सौरभ लोंढे.
१२] वैष्णवी सु. वावणे	V. S. Bawane
१३] दीक्षा रा. पोईनकर	Diksha.
१४] निखिता पो. कन्नाके	Nikhita kannake
१५] अतुल निरस्कर	Atul nirskar.
१६] अक्षय शा. वाळके	Akshay walke
१७] गणेश म. जुमडे	Ganesh Jum
१८] विकेश म. वाटगुरे	V.M. watgure.
१९] प्रणय जं. धाडवे.	P.J Dhadwe.
२०]पायल ज. वाटाणे	payal watane.

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय ,वडनेर त.हिंगणघाट ,जिल्हा.वर्धा

क्षेत्रअभ्यास [field work] विषय - बोली भाषेचे स्वरूप

[वडनेर परिसरातील गावांच्या संदर्भात]

विषय-मराठी　　सत्र २०२२-२३　　समन्वयक – डॉ.प्रवीण कारंजकर

१] ग्रामीण भागात प्रमाण भाषा बोलली जाते की बोलीभाषा

अ] प्रमाण भाषा　　ब] बोली भाषा　　क] दोन्हीचे मिश्रण　　ड] माहिती नाही

२] बोलीभाषेत प्रमाणभाषेतील शब्दांना पर्यायी शब्द आहेत काय

अ] होय　　ब] नाही　　क] सर्वच शब्दांना पर्यायी शब्द नाहीत　　ड] माहिती नाही

३] ग्रामीण भागातील सुशिक्षितांची भाषा कशी असते

अ] प्रमाण भाषा　　ब] बोली भाषा　　क] दोन्हीचे मिश्रण　　ड] माहिती नाही

४] गावखेड्यातील स्त्रियांचा कल कोणत्या भाषेकडे असतो

अ] प्रमाण भाषा　　ब] बोली भाषा　　क] मराठी हिंदी दोन्हीचे मिश्रण ड] माहिती नाही

५] गावखेड्यातील वृद्धांच्या भाषेवरती कशाचा प्रभाव असतो

अ] प्रमाण भाषा　　ब] बोली भाषा　　क] दोन्हीचे मिश्रण　　ड] माहिती नाही

६] ग्रामीण भागातील शेतीशी सबंधित भाषा कशी असते

अ] बोली भाषा　　ब] पारंपारिक शब्द　　क] बोली व पारंपारिक शब्द यांचे मिश्रण ड] माहिती नाही

७] मराठी साहित्याचे वाचन ग्रामीण भागात दिसून येते काय

अ] होय　　ब] नाही　　क] धार्मिक साहित्याचे वाचक आहेत ड] माहिती नाही

८] ग्रामीण बोलीत विचारांची अभिव्यक्ती करण्याचे सामर्थ्य आहे काय

अ] होय　　ब] नाही　　क] सांगता येत नाही　　ड] माहिती नाही

९] ग्रामीण बोलीत येणाऱ्या हिंदी –इंग्रजी शब्दांचे उच्चार बदलतात काय

अ] होय ब] नाही क] सांगता येत नाही ड] माहिती नाही

१०] ग्रामीण बोलीत येणाऱ्या हिंदी –इंग्रजी शब्दांच्या बदललेल्या एका शब्दाचे उच्चार रूप लिहा

प्रश्नावली भरून देणाऱ्याचे नाव –

गाव - त. हिंगणघाट , जिल्हा-वर्धा

स्वाक्षरी

विद्यार्थ्याचे नाव - वर्ग-बी.ए.भाग –

दिनांक मार्च २०२३

विद्यार्थ्याची स्वाक्षरी

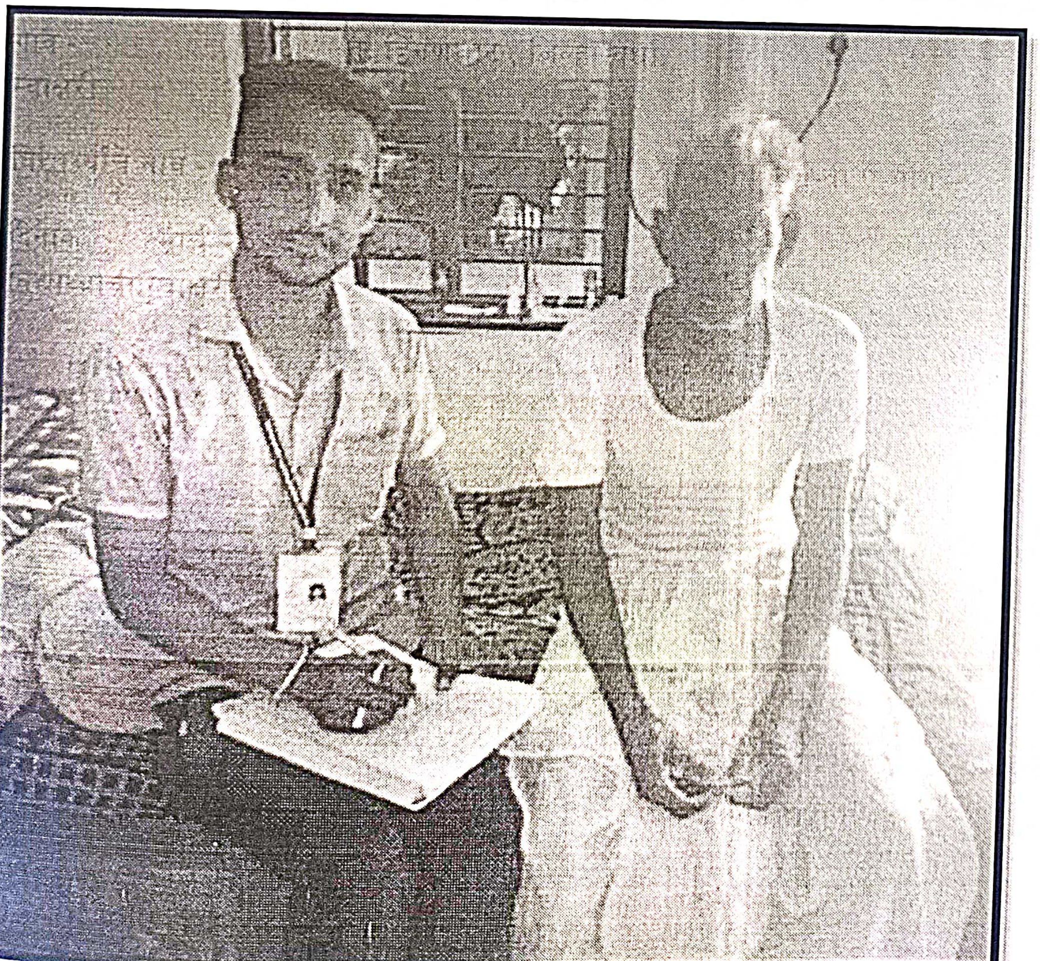

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय ,वडनेर त.हिंगणघाट ,जिल्हा.वर्धा

अहवाल - क्षेत्र अभ्यास [field work] - बोली भाषेचे स्वरूप [वडनेर परिसरातील गावांच्या संदर्भात]

विषय-मराठी सत्र २०२२-२३

समन्वयक –डॉ.प्रवीण कारंजकर

सहभागी विद्यार्थी संख्या – २०

क्षेत्राभ्यास - बोली भाषेचे स्वरूप (वडनेर परिसरातील गावे)

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर त. हिंगणघाट च्या मराठी विभागा द्वारे बोली भाषेचे स्वरूप (वडनेर परिसरातील गावांच्या संदर्भात) हा क्षेत्राभ्यास सत्र २०२२-२३ मध्ये घेण्यात आला.

डॉ प्रवीण कारंजकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली घेण्यात आलेल्या मराठी विषयाच्या या क्षेत्राभ्यासात ऐकून विस विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. सहभागी असनारे सर्व विद्यार्थी बी.ए.भाग-३चे असून त्यांनी परिसरातील पोहणा, दोंदुडा , टेभा, पिपरी,वेणी, वडनेर इत्यादी गावातील लोकांना मराठी विभागा तयार करून दिलेली प्रश्नावली विचारून त्यांची मते जाणून घेतली

या क्षेत्राभ्यासा अंतर्गत ग्रामीण भागात प्रमाण भाषा बोलली जाते की बोली भाषा याचा अभ्यास केल्यावर असे दिसून काल की केवळ बोली भाषा किंवा केवल प्रमाणभाषा असा संवाद व्यवहार ग्रामीण भागात न होता तो बोलीभाषा व प्रमाण भाषा यांच्या मिश्र स्वरूपाचा आहे असे दिसून आलेले आहे.

ग्रामीण भागातील सुशिक्षीतांची भाषा कशी असते याचा अभ्यास केल्यावर उससे दिसून आले आहे की सुशिक्षीत वर्गाचे अध्ययन अध्यापण प्रमाण भाषेत होत असले तरी ग्रामीण भागात वावरणारा विद्यार्थी प्रत्यक्ष संवाद व्यवहारात केवळ प्रमाण भाषा न वापरता कींवा बोली भाषा बोलता प्रमाण भाषा व बोली भाषण यांच्या मिश्रणातून निर्माण होणारी भाषा बोलत असतो.

बोली भाषेचा वापर ग्रामजीवनातील दैनंदीन व्यवहारात होत असला तरी सुशिक्षीत वर्ग प्रमाण भाषेचाही बोलतांना सहजपणे वापर करतो पण बोली भाषेत प्रमाण भाषेतील सर्वच शब्दांना पर्यायी शब्द नाहीत असे सर्वक्षणात अनेकांनी मत दिले . त्याच प्रमाण बोली भाषेतील शब्दांना समानार्थी असे प्रमाणभाषेतील शब्दही नाहीत असेही दिसून आलेले आहे.

बोली भाषेचे स्वरूप लक्षात होतांना एक बाब प्रकर्षाने लक्षात आली ती ही की बोलीभाषा व प्रमाण भाषा सरळ मिसळीने ग्रामीण भागात बोलली जाते तथापि ग्रामीण भागातील स्त्रियांचा भाषेत बोली चे

शब्द अधिक आहेत तर प्रमाण भाषेचे शब्द कमी आहेत, विशेषत: ज्या स्त्रिया निरक्षर आहेत त्यांच्यात बोली भाषेचा प्रभाव अधिक दिसून येतो.

ग्रामीण भागातील स्त्रियाप्रमाणेच बोली भाषेचा प्रभाव वृद्धाच्या भाषेवरही अधिक दिसून येतो, साठ वर्ष किंवा त्या पेक्षा जास्त वयोगटाचे लोक प्रमाण भाषेती शब्दांपेक्षा बोली भाषेतील शब्द भाषेत योजतांना दिसतात. प्रमाण भाषेतील अनेक शब्द वृद्धासाठी अपरिचयाचे आहेत आपल्या भावना व विचार व्यक्त करण्यासाठी ही मंडळी बोली भाषेला अधिक वापर करतात.

ग्रामीण भागाचा संबंध हा कृषीजीवनाशी येतो. त्यामुळे कृषी किंवा शेती व्यवसायाशी संबंधीत भाषा ही प्रमाण भाषण नसते तर बोलीभाषा असते.ही बोली भाषा शेतीशी संबंधीत वेगवेगळे शब्द सामावून घेणारी आहे. या शब्दांना प्रमाण मराठीत पर्यायी शब्द नाहीत असे दिसून आलेले त्यामुळे कृषी जीवनाची भाषा ही बोलीभाषा आहे.

मराठी साहित्याचे वाचन ग्रामीण भागात केले जाते काय याचा अभ्यास केल्यावर असे दिसून आले आहे की ग्रामीण भागात मराठी साहित्याचे वाचल ज्या अर्थाने आपण साहित्य वाचन याचा अर्थ घेत असतो त्या अर्थी होत नाही.कादंबरी , नाटक, कविता इत्यादी सारखे साहित्य प्रकार वाचणारा वर्ग 'क्वचितच दिसत येतो. तथापि मराठी संत साहित्याचा प्रभाव ग्रामीण भागात आहे, ज्ञानश्वरी,एकनाथी भागवत, रामदासांचा दासबोधसंत नामदेवाची अभंग गाथा,तुकडोजी महाराजांची ग्रामगीता यासारखे संत साहित्य ग्रामीण भागातील अनेकांच्या घरी आजही दिसून येते

ग्राम जीवनाचा संवाद व्यवहार चालतो तेव्हा विचारांची अभिव्यक्ती करण्याचे सामर्थ्य या बोली भाषेत आहे काय याचा अभ्यास केल्यावर असे दिसून आलेले करते की जीवनातील संवाद व्यवहाराचे माध्यम असणारी बोली भाषा ही विचारांची अभिव्यक्ती करण्याचे सशक्त माध्यम आहे.प्रत्येक ग्रामीणांचा संवाद व्यवहार पूर्ण करण्याचे सामर्थ्य या बोली आहे.

ग्रामीण वोली भाषेत अनेक हिंदी- इंग्रजी भाषेतील शब्द येतात या शब्दांचा उच्चार प्रत्यक्ष संवाद व्यवहारात वदलतांना दिसतो , याचे कारण वेगळया प्रांताची किंवा अपरिचीत भाषा बोलतांना संवादकाला त्याचा नेमका उच्चारा बद्दल माहिती नसते हे होय.

निष्कर्ष -

१) वडनेर परीरसरातील गावांच्या बोलीभाषेत दैनंदिन संवादात सरळ मिसळची भाषा बोलली जात असल्याचे दिसून येते.गावात बोली भाषा आणि प्रमाण भाषा यांचे मिश्रित रूप दिसून येते.

२) बोली भाषेत प्रमाण भाषेतील काही शब्दांना समानार्थी शब्द आहेत तर काही शब्दांता पर्याय उपलबद्ध नाहीत.

३) ग्रामीण भागातील नवशिक्षीत वर्ग हा प्रमाण व बोलीभाषा यांची सरळ मिसळ करून आपला संवाद साधतांना दिसतो.

४) ग्रामीण भागातील स्त्रियाचा भर बोली भाषेवर अधिक आहे. विशेषतः निरक्षर स्त्रिया बोलीत आपला संवाद करतात.

५)गावातील वृद्ध बोली भाषा दैनंदीनव्यवहारात अधिक प्रमाणात वापरतात.

६)बोली भाषा शेतीशी संबंधीत अनेक शब्द सामावून घेणारी आहे.तीची कृषी क्षेत्रातील जागा प्रमाणभाषा घेऊ शकत नाही.

७) मराठी संत साहित्याचा प्रभाव ग्रामीण भागातील लोकावर सर्वाधिक दिसून येतो. साहित्याचे नवीन प्रकार मात्र त्यांनी स्वीकारलेल नाही

८) ग्रामीण बोली परीपूर्ण असून ग्रामजीवनातील सर्व संवाद व्यवहार पूर्ण करण्याचे सामर्थ या बोलीत आहे

९)ग्रामीण बोली भाषेत इंग्रजी आणि हिंदी शब्द येतात तेव्हा त्याच्या उच्चारांचे रूप बदललेले दिसून येते.

१०) बोली भाषेत प्रमाण भाषेतील शब्द व परभाषेतील शब्दांची रूपे बदलतात. हे उच्चार ग्रामीण बोलीच्या उच्चाराला अनुकूल केले जातात.

ग्रामीण बोलीभाषेत इंग्रजी आणि हिंदी शब्दांचे उच्चार पुढील प्रमाणे बदलताना दिसतात

अ.क्र.	इंग्रजी भाषेतील शब्द	बोलीभाषेतील उच्चार
१	कॉलेज	कालेज
२	बँक	ब्यांक
३	पेन्शन	पेनसन
४	टाइल्स	स्टाईल
५	स्टोव्ह	ईस्टो
६	व्होडाफोन	वडाफोन
७	सिमकार्ड	शिमकार्ड
८	ग्लास	गिलास
९	शट	शर्रट
१०	मर्डर	मडर

अ.क्र.	प्रमाण भाषेतील शब्द	बोलीभाषेतील उच्चार
१	रात्र	रात
२	दुपार	दोयपार

३	साधा	सिदा
४	वेडा	येडा
५	कोठे	कुठीसा
६	वीज	ईज
७	पार्वती	पारबती
८	झोळी	झोयी
९	रक्त	रगत
१०	संध्याकाळ	सांज
११	ओला	वला
१२	हिरवा	हिर्रवा
१३	डोळा	डोया
१४	पाय	तंगड
१५	कपाळ	कपाय
१६	डोके	डोक्स
१७	शाळा	शाया
१८	माता	माय
१९	पायरस्ता	पांदन
२०	स्मशानघाट	मसणघाट

अ.क्र.	हिंदी भाषेतील शब्द	बोलीभाषेतील उच्चार

१	जानवर	जनावर
२	प्याला	पेला
३	जल्दी	जलद
४	मुझे	मेरेको
५	तुझे	तेरेको

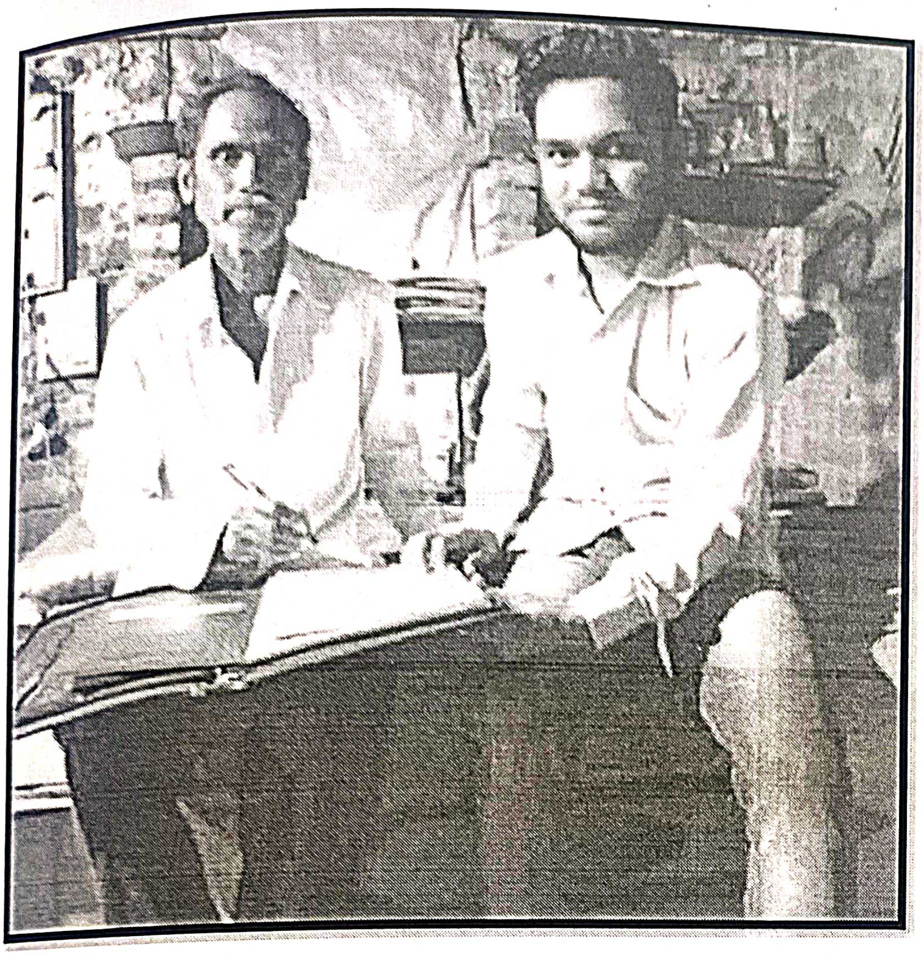

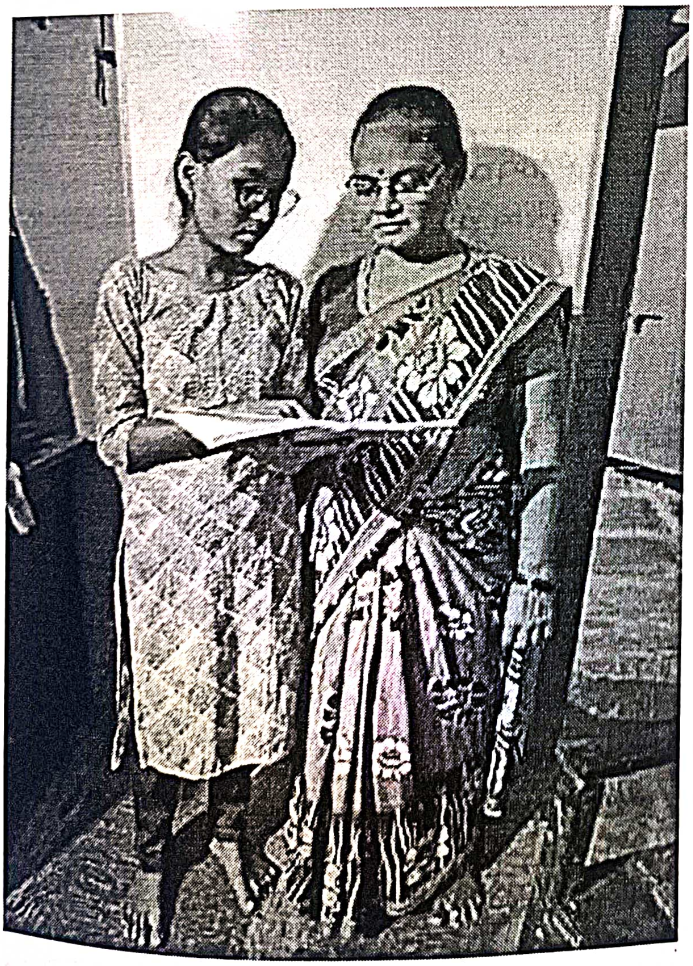

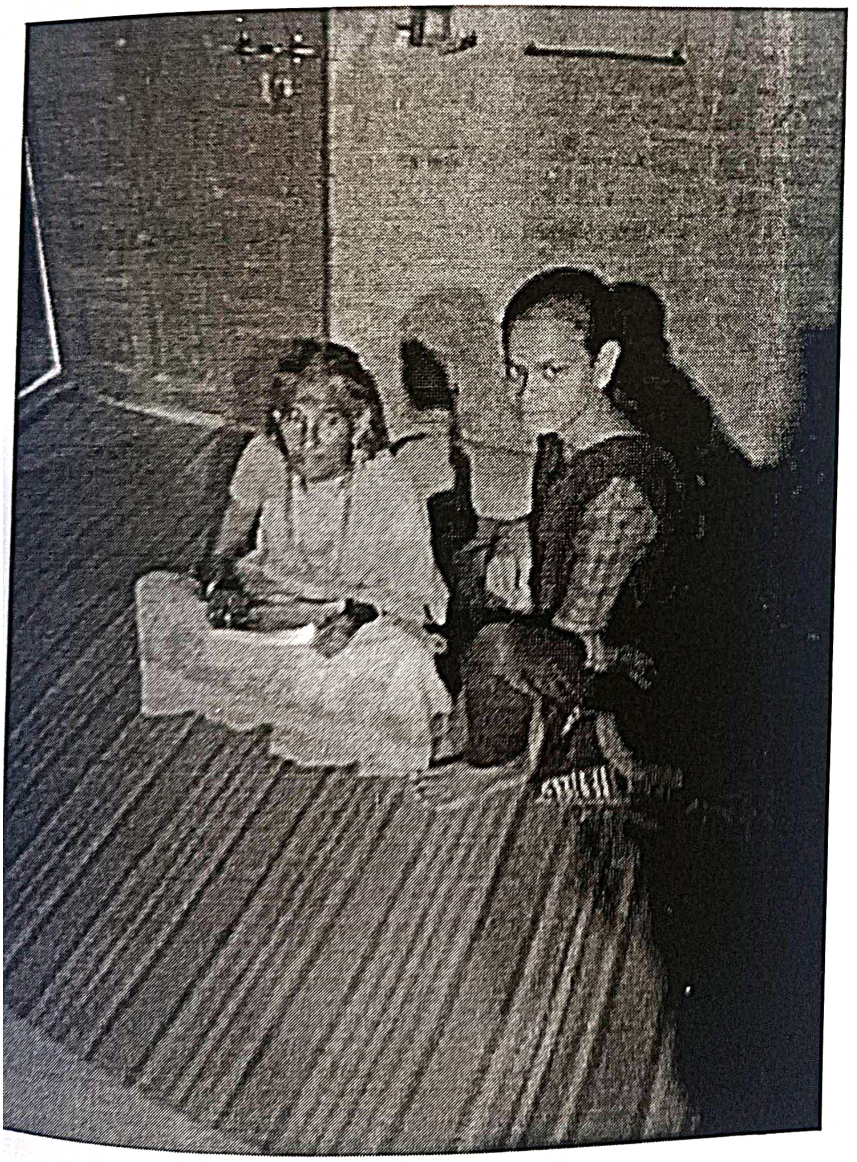

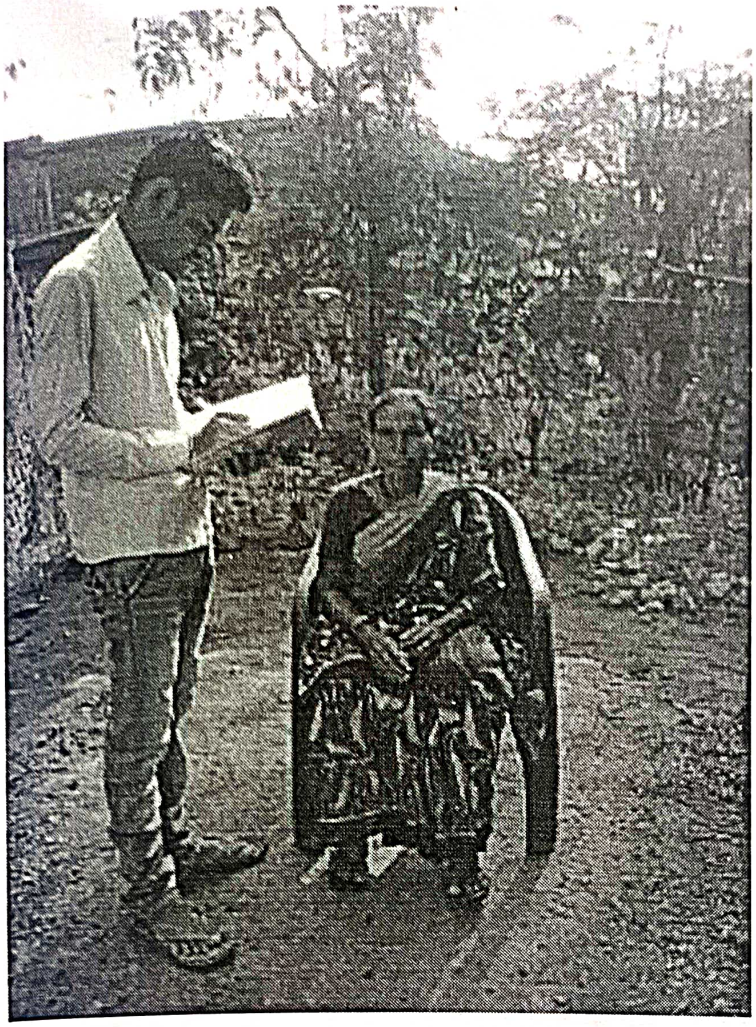

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. Prajwal. G. Patil.

Class B. A. III in the academic Year 2023 - 2024

For successfully completing बोली भाषेचे स्वरूप (वडनेर परिसरातील गावांच्या संदर्भात)

on date 22/03/2024

Co-ordinator IQAC Co-ordinator Principal

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

WADNER'S PEOPLE LITERACY OF ENGLISH LANGUAGE

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-23

(Department of English)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

NOTICE

All the students of B.A. Part-I, II & III are informed that Field Work on **'Importance of English Language in Rural Areas'** is going to be conducted by Department of English in an academic year 2022-23. Those students who are interested to participate in this activity, they have to enrol their names with Asst. Prof. Nitesh Telhande and Asst. Prof. Sanjay Diwekar till 20/08/2022.

Date: 08/08/2022

Place: Wadner

P. Uttam

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner
Distt Wardha

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Work on **'Importance of English Language in Rural Areas'** during academic year 2022-23. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Asst. Prof. Nitesh Telhande and Asst. Prof. Sanjay Diwekar Hence, this certificate is issued.

Date: 31/08/2022

Place: Wadner

P. Uttam

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner
Distt Wardha

Undertaken by Students

Sr. No.	Name of Students	Class	Mobile No.	Signature
1	Achal Chaudhari	B.A.-I	9325148984	
2	Sonal Dodake	B.A.-I	9309096526	
3	Radhika Gotefode	B.A.-I	9623202514	
4	Swati Supare	B.A.-I	9322704316	
5	Snehal Kamtakar	B.A.-I	8975106621	
6	Praful Shinde	B.A.-I	8080866020	
7	Tejaswi Rajurakar	B.A.-I	9529289579	
8	Pranjali Nete	B.A.-I	9322689914	
9	Mayuri Dolsakar	B.A.-II	9834456527	
10	Hemalata Tijare	B.A.-II	9322175877	
11	Vaishnavi Khode	B.A.-II	9579496535	
12	Snehal Awachat	B.A.-II	9421815826	
13	Ruchita Wele	B.A.-II	8530569231	
14	Harshada Mahajan	B.A.-II	7620743254	
15	Raksha Wate	B.A.-II	9529576395	
16	Divyabharati Awachat	B.A.-II	9529238649	
17	Bannu Lohakare	B.A.-II	9607413971	
18	Jeyashri Chaudhari	B.A.-III	9322187867	
19	Sachin Kolase	B.A.-III	9637243451	
20	Mayur Zade	B.A.-III	8788794121	

20/03/2023

Head of Department
English
Shri Saibaba Lok Prabodhan

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner
Distt. Wardha

Supervisors:

Dr. Nitesh N. Telhande

Dr. Sanjay A. Diwekar

Department of English
Shri Saibaba Lok Prabhodhan Arts College, Wadner

INTRODUCTION

We, the undersigned students, would like to express my heart-felt thanks to the learned guides Dr. Nitesh Telhande & Dr. Sanjay Diwekar & of this Social Project entitled ‘Importance of English Language in Rural Areas’ for words of encouragement and humanity constantly inspired us for the rigorous studies. His scholarly guidance, insightful comments and witty criticism paved my way onwards.

I am extremely grateful to Wadner Villagers for providing us source material for the project work and for enlightening us on various aspects of the topic of the social project during face to face meetings.

My special thanks are due to my principal Dr. Uttam B. Parekar who encouraged us for undertaking this social project. I am also thankful to the professors of other departments for their help and co-operation which we availed of from time to time.

We are also thankful to the librarian and the librarian: Dr. Sarika G. Chaoudhari and the staff of Saibaba College Library, Wadner, for their timely support and willingness to help us at all times. We are greatly obliged to them who were always ready on toes to help us provide the books from the library shelves.

Words are not enough to express my sense of gratitude for the founder secretary of this college: Prof. Diwakar Game Saheb for being so appreciative of our diligence and sincerity while we were carrying out the project work.

Lastly, we are whole-heartedly thankful to our parents and other households for shouldering the responsibility of household duties and relieving us to render our single minded devotion to the social project work in the year 2022-23.

This field work is a sociological, socio-literary, socio-economic, socio-political, history document on changing scenario of Indian life in the post-independence rural area. Life is an ever changing phenomenon of Nature. This project occupies a place of importance as a ground reality level study in socio-economic and cultural changes taking place in Indian life of contemporary men and women including various socio-political issues. Men of learning have been transforming social situations and making human life filled with ease and comforts.

The present concept of education in our country is far different from the one prevalent in British India. Those days education imparted nobility and social status to people. But in the contemporary times education is functioning like a leverage to upgrade common man’s life.

Under the guidance of our revered principal and the learned staff of professors we decided to mingle with the people and learn the causes of their sufferings. In depart-wise meetings held with students in course of discussion many topics were threshed out and finally our department selected ‘Importance of English Language in Rural Areas’ topic for the social project.

This document will be of immense help as a manual to the administrators, statesmen, academicians and social workers for bringing about desirable social change.

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner, Dist. Wardha

Department of English

Field Work

(Academic Session: 2022-2023)

Topic: - "Importance of English Language in Rural Areas"

Name of Head Person in Family: ____

Name of Village: _______________ **Tah.** _________________ **Dist.** _______________

Age: _____ **Gender:** ________ **Number of Family Members:** _____ **Education:** ___________

Profession: _____________ **Mobile No.** ______________ **Email Id:** ___________________

Questionnaire

1) Is English Language important in rural area?
   A) Yes B) No
2) Is English Language used in official process in your area?
   A) Yes B) No
3) What medium of instruction would be preferred for your ward in getting education?
   A) Marathi B) English
4) Do you have English Language knowledge in your family members?
   A) Yes B) No
5) Is your ward learning in English medium school?
   A) Yes B) No
6) Do you think that English Language will be beneficial for your ward?
   A) Yes B) No
7) Do you think that English Language is important in India?
   A) Yes B) No
8) Do you read English Newspaper?
   A) Yes B) No
9) Do you understand English Language?
   A) Yes B) No
10) Do you think that English Language can make all round professional development?
   A) Yes B) No

Signature

Head Person of Family

Name of Student: ____

Class: ____

©shot on jayu

NIKE
PRO

Analysis of Survey

When the villagers were asked if English language is important in rural areas, we get thirty two percentage of people answered that English Language is important. When they were asked whether English language is used in official processes in your area we get zero percentage answered. When they were asked about the medium of instruction preferred for your ward getting education, we get most of the villagers would prefer English medium of instruction here we get forty percentage positive answered. When the villagers were asked about English language knowledge in family members, we get only two percentage people have the knowledge of English language. When villagers were asked if their wards are learning in English medium school, we get fifty percentages positive answered. When the villagers were asked if they think that English language will be beneficial for their ward, we get the eighty percentages positive answered. When they were asked if they think English language is important in India they answered positive and we get seventy percentages in the positive direction. When they were asked if they read English newspaper we get two percentages replied. When they were asked if they understand English language we get zero percentage replied. When they were asked if they think English language can make all-round professional development we get positive answered in this connection. When the survey was done on 'Importance of English Language in Rural Areas' by the students in their rural/village areas it is come to know that English language is important to acquire the knowledge as well its only they language that can make all round professional development. It is also observed that villagers are mostly illiterate about English language but they are eager to provide their wards education through English medium schools.

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in | Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. Mayuri Dalsakar

Class B.A.-II in the academic Year 2022-2023

For successfully completing Importance of English Language in Rural Areas

on date 15/04/2023

Co-ordinator | IQAC Co-ordinator | Principal

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

WADNER'S PEOPLE LITERACY OF ENGLISH LANGUAGE

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-23

(Department of Economics)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

NOTICE

All the students of B.A. Part-I, II & III are informed that Field Project on '**ई- बँकिंग पद्धती आणि आजचा ग्राहक**' is going to be conducted by Department of Economics in an academic year 2022-23. Those students who are interested to participate in this activity, they have to enrol their names with Dr. Vitthal Ghinmine till 16/08/2022.

Date: 01/08/2022

Place: Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner
Distt Wardha

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in **Email: saicollege@rediffmail.com**

RECOMMENDATION LETTER

This is to certify that the students of B.A. Part-I, II & III are admitted for Field Project on '**ई- बँकिंग पद्धती आणि आजचा ग्राहक**'during academic year 2022-23. It is recommended that the students enrolled their names should carry out the survey under the guidance of Dr. Vitthal Ghinmine. Hence, this certificate is issued.

Date: 31/08/2022

Place: Wadner

P. Uttam

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner
Distt Wardha

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर.

ता. हिंगनघाट जिल्हा – वर्धा

अर्थशास्त्र विभाग (Department of Economics)

विषय : ई- बँकिंग पद्धती आणि आजचा ग्राहक

(अभ्यासक्रमाचा संदर्भात - क्षेत्रीय कार्य)

क्षेत्रीय कार्य – अहवाल (Field Work - Report)

सत्र - 2022 : 2023

प्रस्तावना :

प्रत्येक व्यक्तीला आयुष्याचे नियोजन करताना आर्थिक नियोजन ही अनिवार्य बाब मानली जाते. यासाठी बँक हा अत्याश्यक घटक आहे. पूर्वी धनाढ्य व्यक्ती अथवा सावकाराकडून लोक गरजेच्यावेळी पैसे घ्यायचे व ते व्याजासह परत करायचे. हळूहळू ही व्यवस्था बंद होत गेली आणि त्यांची जागा बँकांनी घेतली. महाराष्ट्राचा विचार केला तर आपल्याकडे सहकारी बँकींग चळवळ खोलवर रुजली आहे. या बँकांनीही राष्ट्रीयीकृत तसेच खासगी बँकांच्या तुलनेत अधिक सर्वोत्तम सोयी सुविधा देवून आपला स्वत:चा ग्राहक वर्ग निर्माण केला आहे. आताच्या काळात बँकेमध्ये असणारी पारंपरिक पद्धती जाऊन डिजिटलायझेशनचे वारे सुरू झाले आहे. आज लोकांना लांब रांगेत उभे राहण्याची गरज नाही बँक यापुढे पैसे हस्तांतरित करण्यासाठी किंवा खाते प्राप्त करण्यासाठी बँकिंग आता अधिक जलद आणि सोयीस्कर झाले आहे सतत विकसित होत असलेल्या बँकिंग तंत्रज्ञानामुळे वित्त क्षेत्रावर प्रभुत्व आहे। भारतात 2016 च्या नोटाबंदीनंतर, डिजिटल बँकिंगची व्याप्ती अधिक वेगाने विस्तारली आहे. बहुतेक भारतीय बँकांनी त्यांच्या ग्राहकांना जवळपास सर्व बँकिंग उत्पादनांचा ऑनलाइन प्रवेश देण्यासाठी इंटरनेट बँकिंग आणि मोबाइल बँकिंगसाठी वेबसाइट सुरू केल्या आहेत . ग्राहकांना त्यांच्या मागणीप्रमाणे, त्याला हव्या त्याठिकाणी, हव्या त्या वेळेत आणि जलद सेवा द्यावयाची असेल तर डिजीटल बँकिंगशिवाय पर्याय नाही. त्यामुळे अनेक बँका या सोयी सुविधांसाठी मोठा खर्च करीत आहेत. अनेक बँकांनी त्यासाठी स्वतंत्र विभाग सुरू करून त्यामार्फत आपल्या डिजिटल व्यवस्थेची देखरेख व कर्मचारी वर्गाला प्रशिक्षण देणारी यंत्रणा कार्यरत केली आहे. याचे चांगले परिणामही दिसून येत आहेत. या डिजिटल प्रणालीमध्ये मोबाईल बँकिंग, एटीएम, इंटरनेट बँकिंग, मोबाईल अलर्ट, पॉस मशीन, पासबुक प्रिंटर, कॅश डिपॉझीट मशिन, क्रेडिट डेबिट कार्डचा वापर इत्यादी डिजिटल सेवा येतात.

तंत्रज्ञानाचा वापर आज प्रत्येक क्षेत्रात अनिवार्य बनला आहे. बँकिंग क्षेत्रातही स्पर्धा वाढली आहे. अशावेळी आपली सेवा सर्वोत्तम करण्यासाठी बँकांना पुढाकार घ्यावाच लागेल. भारतातील बँकिंग क्षेत्रातील शिखर संस्था असलेल्या रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाने सर्वच बँकांना काळानुरुप बदल अंगिकारण्याचे निर्देश दिले आहेत.सरकारही तेच धोरण राबवत आहे. त्यामुळेच आज बहुतांश बँकांनी आपल्या सेवांमध्ये डिजीटल बँकिंगवर भर देण्यास सुरुवात केली आहे. या क्षेत्रात होत असलेल्या बदलांमुळे ब्रँचलेस, सिग्नेचर लेस व पेपरलेस बँकिंग प्रत्यक्षात अवतरण्यास मदत होत आहे. आरटीजीएस, आयएमपीएस, ऑनलाईन बँकिंग, टेलिबॅंकिंग अशा सुविधांमुळे बँकिंग अधिक सुलभ व जलद झाली आहे. बँकांच्या खर्चात कपात होवून व्यवसाय वृध्दी होत आहे. याशिवाय नवी ग्राहकही बँकेशी जोडले जात आहे.

सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे एक सुदृढ स्पर्धात्मक वातावरणामुळे त्याचा लाभ ग्राहकांना होत आहे. यातून ग्राहकांनाही चांगले समाधान प्राप्त होताना दिसत आहे.

या बाबीची दखल घेऊन महाविद्यालयातील 20 विद्यार्थ्यांनी अर्थशास्त्र विभागाद्वारे क्षेत्रीय कार्य अंतर्गत 100 प्रश्नावलीच्या माध्यमातून वडणेर परिसरातील ग्रामीण भागातील ग्राहकांना भेटून आधुनिक ई- बँकिंग पद्धती विषयी त्यांना कितपत माहिती आहे हे तपासण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. त्यासाठी विविध प्रश्नांद्वारे माहितीचे संकलन करून त्या माहितीचे वर्गीकरण, तालिकीकरण व करण्यात आलेले आहे .

प्रश्न 1: तुमचे बँक खाते आहे का ?				
होय – 99	**नाही - 01**			
प्रश्न 2: तुम्ही बँकमध्ये कोणत्या व्यवहारासाठी जातात ?				
पैसे काढण्यासाठी – 22	**पैसे टाकण्यासाठी** – 06	**इतर व्यवहारासाठी** – 02	**यापैकी सर्व व्यवहारासाठी- 70**	
प्रश्न 3: तुमच्या कडे बँकेचे ए. टी. म. (ATM) **कार्ड आहे का ?**				
होय – 64	नाही – 36			
प्रश्न 4: तुम्ही बँकमधुन पैसे काढण्यासाठी कोणत्या माध्यमाचा वापर करता ?				
विड्रॉल व्दारे - 12	**चेक व्दारे -17**	**ए. टी. म. व्दारे-15**	**यापैकी सर्वाचा वापर- 56**	
प्रश्न 5: तुम्हाला क्रेडिट कार्ड व डेबिट कार्ड संदर्भात माहिती आहे का ?				
होय – 67	नाही – 33			
प्रश्न 6: तुम्हाला फोन पे व गूगल पे संदर्भात माहिती आहे का				
होय – 52	नाही – 48			
प्रश्न 7: तुम्ही बँकमध्ये पैसाच्या व्यवहारासाठी फोन पे व गूगल पे चा वापर करता का ?				
होय – 29	नाही – 71			
प्रश्न 8: आधुनिक ई – बँकिंग पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहार सोयीस्कर झाले आहे असे तुम्हाला वाटते का ?				
होय - 72	नाही – 18	सांगता येत नाही - 10		
प्रश्न 9: ई – बँकिंग पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहारात अधिक जोखीम निर्माण झाली असे तुम्हाला वाटते का ?				
होय - 41	नाही – 59			
प्रश्न 10: तुम्ही बँकेच्या आर्थिक व्यवहाबाबत समाधानी आहेत का ?				
होय – 79	नाही – 14	सांगता येत नाही – 07		

वडणेर परिसरातील ग्रामीण भागातील 99% ग्राहकांचे बँक खाते आहे. असे माहितीचे संकलनावरुन दिसून आले. तर ग्राहक बँकमध्ये पैसे काढण्यासाठी 22%, पैसे टाकण्यासाठी 06 %, **इतर व्यवहारासाठी** 02 %, **यापैकी सर्व व्यवहारासाठी 70% जातात असे माहितीचे संकलनावरुन दिसून आले. परंतु परिसरातील ग्रामीण भागातील ग्राहकांना क्रेडिट कार्ड, डेबिट कार्ड,फोन पे व गूगल पे चा संदर्भात अधिक माहिती नसल्याचे दिसून आले. आधुनिक ई – बँकिंग पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहार सोयीस्कर झाले आहे असे 72 % ग्राहकांना वाटते. तर अजूनही आधुनिक ई – बँकिंग**

पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहार सोयीस्कर झाले नाही असे 18% ग्राहकांना वाटते. सांगता येत नाही असे 10% ग्राहकांना वाटते.

ई – बँकिंग पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहारात अधिक जोखीम निर्माण झाली असे 41% ग्राहकांना वाटते तर ई – बँकिंग पध्दतीमुळे आर्थिक व्यवहारात अधिक जोखीम निर्माण झाली नाही 59 % ग्राहकांना वाटते. बँकेच्या आर्थिक व्यवहाबाबत समाधानी असणाऱ्या ग्राहकांची संख्या 79% आहे. तर असमाधानी असणाऱ्या ग्राहकांची संख्या 14 % आहे. सांगता येत नाही **असे म्हणणाऱ्या ग्राहकांची संख्या 07% असल्याचे दिसून येते.**

वरील विश्लेषणावरून ग्रामीण भागामध्ये बँकेचे जाळे विस्तारले असून नवीन ग्राहकही बँकेशी जोडले जात आहे. सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे एक सुदृढ स्पर्धात्मक वातावरणामुळे त्याचा लाभ ग्राहकांना होत आहे. यातून ग्राहकांनाही चांगले समाधान प्राप्त होताना दिसत आहे.

नागरिकामध्ये

महाविद्यालयातील विद्यार्थी क्षेत्रीय कार्य करतांना

क्षेत्रीय कार्य करतांना बन्नू संजयराव लोहकरे

क्षेत्रीय कार्य करतांना चेतन भास्करराव साटोणे

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. काजल अशोकराव मानकर

क्षेत्रीय कार्य करतांना चंद्रकांत हरिचद्र भिवगडे

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. तुप्ती संजयराव नंदरे

क्षेत्रीय कार्य करतांना कु. अश्विनी विठ्ठलराव धगडे

सहभागी विद्यार्थ्यांची यादी

Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College, Wadner
Ta.Hinganghat Dist.Wardha
Department of Economics

Session: 2022-23
Field work
Students List

Sr. No.	Students Name	Class (BA.)	Signature
1	Ku. Mamta Vitthalrao Thawri	I	M.V. Thawari
2	Ku.Ashvini Vitthalrao Dhagade	I	A.V. Dhagade.
3	Ku. Vaishnvi Sanjyarao Sarode	I	V.S. Sarode
4	Ku. Punam Sureshrao Thonbare	I	P.S. Thonbare
5	Ku.Kajal Ashokrao Mankar	I	Kajal A. mankar
6	Ku.Pranali Sunilrao Dhavas	I	P.Dhawas
7	Ku.Prajkta Pandhariji Thawri	I	P. P. Thawari
8	Chetan Bhashkarrao Satone	II	C. B. Satone
9	Bannu Sanjayrao Lohkare	II	B.S. lohakare
10	Ku.Pratiksha Baluji kannake	II	B.kannake.
11	Ku.Santoshi Mahadeorao Bawne	II	Bawne.
12	Ku.Puja Marotrao Choudhari	II	P. M. choudhari
13	Ku.Harsha Jaganrao Dhoble	II	H.J. Dhobale
14	Ku.Sanjana Devidasji Umate	II	[illegible]
15	Ku.Monika Vinodrao Upate	II	M.Upate.
16	Ku.Trupti Sanjayrao Nandare	III	T.S. Nandare
17	Ku.Pratiksha Prashantrao Thul	III	P. P. Thul
18	Ku.Shivani Sanjayrao Madavi	III	S.Madavi
19	Ku.Rashika Shrikrushanaji Kulsange	III	R. S. Kulsange
20	Chandrakant Harichandra Bhivgade	III	C.H. Bhivgade

Coordinator
Dr. Vitthal Ghinmine

Principal
Dr. U. B. Parekar
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. आश्विनी विठ्ठलराव थगडे

Class B. A. I in the academic Year 2022-23

For successfully completing ई. बँकिंग पद्धती आणि आजचा ग्राहक

on date 04/04/2023

Co-ordinator IQAC Co-ordinator Principal

IQAC Co-ordinator
Dr.Sanjay A.Diwekar
IQAC Co-ordinator
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
WADNER

Principal
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College,Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

" छत्रपती शिवाजी महाराज जीवन चरित्राच्या विशेष संदर्भात : ऐतिहासिक घटनांचा आढावा "

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-2023

(Department of History)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

सूचना

महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येत आहे की , शैक्षणिक सत्र २०२२ – २०२३ ला इतिहास विभागाद्वारे " **छत्रपती शिवाजी महाराज जीवन चरित्राच्या विशेष संदर्भात ऐतिहासिक घटनांचा आढावा** " या घटकावर आधारित क्षेत्रीय प्रकल्प राबविन्यात येत आहे. तरि इतिहास विषयाच्या या क्षेत्रीय प्रकल्पात सहभाग घेणारया विद्यार्थ्यांनी आपली नावे डॉ. पंकज मून यांच्याकडे दिनांक ३० जुलै २० ०२२ पर्यत द्यावी.

दिनांक : ०१ /०७/२०२२

Lecturer
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Art College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha

NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website: www.saibabaartscollege.edu.in Email: saicollege@rediffmail.com

Recommendation Letter

डॉ. पंकज वा. मून, इतिहास विभाग प्रमुख यांना आपल्या विषया अंतर्गत "छत्रपती शिवाजी महाराज जीवन चरित्राच्या विशेष संदर्भात ऐतिहासिक घटनांचा आढावा" या घटकावर क्षेत्रीय प्रकल्प राबविण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. करीता सबब प्रमाणपत्र देण्यात येत आहे.

दिनांक. १५.०८. २०२२

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर, जि. वर्धा

सत्र 2022-23

इतिहास विभाग

विद्यार्थ्यांची कार्यशाळा : क्षेत्रीय कार्य (Field work)

सहभागी विद्यार्थ्यांची यादी

दि. [illegible]

अनु क्र.	विद्यार्थ्यांची नावे	वर्ग Year	[illegible]
1	कु. आचल संजय [illegible]	II	9096445810
2	कु. वैष्णवी अशोक घोडे	II	9730218119
3	इंद्रराज बळवंत काटकर	II	7498693634
4	समीर सुनील पवार	I	8329057974
5	कु. काजल मारोती मांढरे	I	9529193826
6	कु. स्वाती इंद्रपाल सुपारे	I	9322704316
7	कु. स्वाती रामप्रसाद केराम	I	8010416336
8	कु. [illegible] हनुमान मेंढे	I	7020352818
9	कन्नू संजयराव लोहकरे	II	9607413971
10	कु. मयुरी [illegible]	II	9834456527
11	कु. हेमलता विनोद दिवटे	II	9322175877
12	[illegible] रमेश [illegible]	I	6370684165
13	कु. नेहा [illegible] घाटे	III	9529635707
14	कु. [illegible]	II	9975962033
15	कु. [illegible]	II	9764984793
16	अक्षय विठ्ठल पोहाणे	I	7887465774
17	कु. आकांक्षा गणेश [illegible]	III	8390408182
18	कु. दिव्यानी उत्तम [illegible]	III	9370189790
19	कु. दिशा अरुण [illegible]	III	9322979007
20	कु. प्रांजली भारत [illegible]	III	7765024307

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय , वडनेर

ता. हिंगणघाट , जिल्हा. वर्धा

सत्र : २०२२- २०२३ क्षेत्रीय कार्य (Field Work)

इतिहास विभाग

विषय : छत्रपती शिवाजी महाराज जीवन चरित्राच्या विशेष संदर्भात : ऐतिहासिक घटनांचा आढावा

उत्तरदात्याचे नाव :..

गावाचे नाव ....तालुका ....जिल्हा ....

मो. नंबर.. उत्तरदात्याची सही ....

(योग्य पर्याय निवडा)

प्रश्न १ ला. तुमच्या गावात छ. शिवाजी महाराजांची जयंती कोणत्या दिवशी साजरी केली जाते ?

अ)१९ फेब्रुवारी ब) ३ एप्रिल क) १२ मार्च

प्रश्न २ रा. छ. शिवाजी महाराज यांचा जन्म कोणत्या किल्ल्यावर झाला ?

अ)प्रतापगड ब) शिवनेरी क) रायगड

प्रश्न ३ रा. छ. शिवाजी महाराज यांच्या आई चे नाव काय होते ?

अ)तुकाबाई ब) जिजाबाई क) सईबाई

प्रश्न ४ था. छ. शिवाजी महाराजांच्या मोठ्या मुलाचे नाव काय होते ?

अ)राजाराम ब) संभाजी क) व्यंकोजी

प्रश्न ५ वा. छ. शिवाजी महाराज यांनी अफजलखानाला कोणत्या किल्ल्याच्या पायथ्याशी ठार केले ?

अ)रायगड ब) प्रतापगड क) विशालगड

प्रश्न ६ वा. छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मंदिरात स्वराज्याची शपथ घेतली ?

अ) शिवाई ब) रायरेश्वर क) भवानीमाता

प्रश्न ७ वा. पुणे येथील लाल महालात छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मोघल सरदाराची बोट कापली ?

अ) मिर्झाराजे जयसिंग ब) शाहिस्तेखान क) झुल्फिकारखान

प्रश्न ८ वा. छ. शिवाजी महाराज यांनी मोघलांच्या कोणत्या शहरात दोनदा लुटले ?

अ)दिल्ली ब) सुरत क) आग्रा

प्रश्न ९ वा. छ. शिवाजी महाराजांचा राज्याभिषेकाचा सोहळा कोणत्या किल्ल्यावर संपन्न झाला ?

अ)सिंहगड ब) पन्हाळगड क)रायगड

प्रश्न १० वा. छ.शिवाजी महाराज यांची समाधी सर्वप्रथम शोधून शिवजयंती कोणी साजरी केली ?

अ)महात्मा फुले ब) लोकमान्य टीळक क) राजश्री शाहू महाराज

विद्यार्थ्याचे नाव:..

वर्ग – बी. ए. भाग सत्र. विद्यार्थ्याची सही :..

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडनेर, ता. हिंगणघाट, जिल्हा, वर्धा

इतिहास विभाग (History Department)

विषय : छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवन चरित्राच्या विशेष संदर्भात : ऐतिहासिक घटनांचा आढावा

क्षेत्रीय कार्य अहवाल (Field work – Report)

महाराष्ट्राचे आराद्य दैवत म्हणून छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या उल्लेख केला जातो व संवध महाराष्ट्रात प्रत्येक खेड्यात गावात छत्रपती शिवाजी महाराज यांची जयंती साजरी केली जात असते.समाजातील लोकाना छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या इतिहासाची किती माहिती आहे. या माहितीची पडताळानी करण्याच्या अनुषंगाने प्रस्तुत विषयाची निवड करुन क्षेत्रीय अभ्यास करण्यात आला. स्थानिक परिसरातील जनतेला छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवन चरित्राच्या संदर्भात विविध १० प्रश्न विचारण्यात आले. प्रश्नावली च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांनी घरोघरी जावून प्रश्नावली भरन्यात आली. व माहिती गोळा करण्यात आली. विद्यार्थ्यांना त्याच बरोबर समाजातील लोकाना छत्रपती शिवाजी महाराजांचा इतिहास माहित असने ही गरज आहे. दिवसेनदिवस इतिहासाचे विदृपिकरण होत आहे. तर अभ्यासकाना कोणता इतिहास खरा आहे हा प्रश्न निर्माण झालेला आहे. त्यामुळे छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या इतिहासाची समाजात कितपत जान आहे व त्यांचा अधिक इतिहास माहित करुन घेण्याची अभिलाषा निर्माण करण्यासाठी प्रस्तुत क्षेत्रीय अभ्यास कार्य प्रयोजन, प्रश्नावली च्या माध्यमातून माहितीचे संकलन करुन त्या माहितीचे वर्गीकरण, तालिकाकरन करण्यात आले व शेवटी निष्कर्ष काढन्यात आला.

प्रश्नावली

प्रश्न क्र.१ .तुमच्या गावात छ. शिवाजी महाराजांची जयंती कोणत्या दिवशी साजरी केली जाते ?

९८ - १९ फेब्रुवारी. ०२ - ३ एप्रिल.

प्रश्न क्र. २ .छ. शिवाजी महाराज यांचा जन्म कोणत्या किल्ल्यावर झाला ?

९९ - शिवनेरी. ०१ -रायगड,

प्रश्न क्र.३ .छ. शिवाजी महाराज यांच्या आईचे नाव काय होते ?

१०० - जिजाबाई, ००- सईबाई,

प्रश्न क्र.४ छ. शिवाजी महाराज यांच्या मोठ्या मुलांचे नाव काय होते ?

१००-संभाजी, ००- राजाराम

प्रश्न क्र. ५ छ. शिवाजी महाराज यांनी अफजलखानाला कोणत्या किल्ल्याच्या पायथ्याशी ठार केले ?

९८-प्रतापगढ़, ०२- रायगढ़,

प्रश्न क्र. ६ छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मंदिरात स्वराज्याची शपथ घेतली ?

९७- रायरेश्वर, ०३- शिवाई,

प्रश्न क्र. ७ .पुणे येथील लाल महालात छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मोघल सरदाराची बोट कापली ?

९८- शाहिस्तेखान, ०२ - जुल्फिकारखान

प्रश्न क्र.८ .छ. शिवाजी महाराज यांनी मोघलांच्या कोणत्या शहरास दोनदा लुटले ?

१७- सूरत, ०३- आगरा

प्रश्न क्र. ९ .छ. शिवाजी महाराज यांचा राज्याभिषेक कोणत्या किल्ल्यावर संपन्न झाला ?

९९- रायगढ़, ०१- सिंहगढ़

प्रश्न क्र. १० .छ. शिवाजी महाराज यांची समाधी सर्वप्रथम कोणी शोधून शिवजयंती साजरी केली?

१७ - महात्मा फुले, ०३ लोकमान्य टिळक

प्रश्नावली विश्लेषण

इतिहास विषयाच्या माध्यमातून स्थानिक परिसरातील लोकांना छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जीवन चरित्राच्या संदर्भात क्षेत्रिय अभ्यास करण्यात आला, या अभ्यासात विद्यार्थ्यांनी घरोघरी जावून प्रश्नावली तील प्रश्न विचारून माहिती संकलित केलेली आहे. त्यात ग्रामीण समाजातील लोकांना छत्रपती शिवाजी महाराज यांची जयंती केव्हा साजरी करण्यात येते? धावायत ९८ उत्तरदात्यानी १९ फेब्रुवारी अशी माहिती दिली फक्त ०२ उत्तरदात्यानी ३ एप्रिल अशी माहिती दिली. यावरून लक्षात येते की. छ. शिवाजी महाराज यांची जयंती तारीख बहुतेक लोकाना माहित आहे. छ. शिवाजी महाराज यांचा जन्म कोणत्या किल्ल्यावर झाला ? या प्रश्नाला ९९ उत्तर दात्यानी शिवनेरी हे उत्तर दिले तर ०१ उत्तरदात्यानी रायगड हे उत्तर दिले यावरूम लक्षात येते बहुतांश लोकाना छ. शिवाजी महाराज यांचा जन्माबाबत समाजात माहिती आहे. छ. शिवाजी महाराज यांच्या आईचे नाव काय होते? या प्रश्नावर १०० उत्तरदात्यानी जिजाबाई हे उत्तर दिले. तर छ. शिवाजी महाराज याच्या मोठ्या मुलांचे नाव काय होते? याबाबत १०० उत्तरदात्यानी संभाजी हे उत्तर दिले. व छ. शिवाजी महाराज यांनी अफजलखानाला कोणत्या किल्ल्याच्या पायथ्याशी ठार केले? या प्रश्नाला ९८ उत्तरदात्यानी प्रतापगढ़ तर ०२ उत्तरदात्यानी रायगढ़ हे उत्तर दिले, तर छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मंदिरात स्वराज्याची शपथ घेतली ? याबाबत ९७ उत्तरदात्यानी रायरेश्वर हे उत्तर दिले तर ०३ उत्तरदात्यानी शिवाई हे उत्तर दिले. व पुणे येथील लाल महालात छ. शिवाजी महाराज यांनी कोणत्या मोघल सरदाराची बोट कापली? याप्रश्नाला ९८ उत्तरदात्यानी शाहिस्तेखान हे उत्तर दिले तर. ०२ उत्तरदात्यानी जुल्फिकारखान हे उत्तर दिले. तर छ. शिवाजी महाराज यांनी मोघलांच्या कोणत्या शहरास दोनदा लुटले या बाबत ९७ उत्तरदात्यानी सूरत हे उत्तर दिले तर ०३ उत्तर दात्यानी आगरा हे उत्तर दिले. व छ. शिवाजी महाराज यांचा राज्याभिषेक कोणत्या किल्ल्यावर संपन्न झाला : या प्रश्नाला ९९ लोकांनी रायगढ़ हे उत्तर दिले तर ०१ उत्तरदात्यानी सिंहगढ़ हे उत्तर दिले तर छ. शिवाजी महाराज यांची समाधी सर्वप्रथम कोणी शोधून शिवजयंती साजरी केली? या प्रश्नाला ९७ उत्तरदात्यानी महात्मा फुले तर ०३ उत्तरदात्यानी लोकमान्य टिळक हे उत्तर दिले. प्राप्त माहितीच्या आधारावर पुढील निष्कर्ष लक्षात येतात.

निष्कर्ष :

छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या जीवन चरित्राबाबत ग्रामीण महाराष्ट्रिय समाजात माहिती आहे. छ. शिवाजी महाराजांच्या जिवनातील एतिहासिक घटनाबबत लोकानां माहिती असल्याचे दिसून येते.

ग्रामस्थानांच्या मुलाखती घेत असतांनी विद्यार्थी

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in   Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

Mr. / Ku. मयुरी साहेबराव डोळसकर

Class बी.ए. भाग-२ in the academic Year २०२२-२३

For successfully completing छत्रपती शिवाजी महाराज जीवन चरित्राच्या संदर्भात ऐतिहासिक घटनांचा आढावा

on date १० एप्रिल २०२३

Co-ordinator   IQAC Co-ordinator   Principal

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College, Wadner

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th-Hinganghat, Dist- Wardha
NAAC Accredited Grade'C' (CGPA-1.95)
(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)
Website: www.saibabaartscollege.edu.in
Email: saicollege@rediffmail.com

FIELD WORK / FIELD PROJECT

"ग्रामीण भागातील महिलांच्या मूलभूत समस्या"

Undertaken by select students of B.A-I, II &III

Academic Year

2022-23

(Department of Home-Economics)

INDEX

Sr. No	Particular
1.	Notice
2.	Recommendation Letter by Competent Authority
3.	Student List
4.	Syllabus / (Questionnaire)
5.	Report of Outcome
6.	Certificate

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय,वडनेर, तहसील हिंगणघाट,जिल्हा वर्धा.

सूचना

महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थिनींना सुचित करण्यात येत आहे की,आपल्या महाविद्यालयामध्ये गृह अर्थशास्त्र विभागातर्फे 'ग्रामीण भागातील महिलांच्या मूलभूत समस्य ' हा क्षेत्रीय अभ्यास राबविण्यात येत आहे, तरी बी.ए भाग I, II, III च्या इच्छुक विद्यार्थिनींनी या क्षेत्र अभ्यासाच्या अधिक माहितीसाठी व आपली नावे नोंदविण्यासाठी प्रा. आरती देशमुख यांच्याकडे दिनांक 09 सप्टेंबर 2022 पर्यंत संपर्क करावा व आपली नावे नोंदवावी.

दिनांक: 01/09/2022

प्राचार्य.

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
Wadner, Tah. Hinganghat,
Dist. Wardha (Maharashtra State)

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College Wadner
Tah. Hinganghat, Distt. Wardha (Maharashtra) Pin - 442307
(Approved By Govt. of Maharashtra & Affiliated to R.T.M. Nagpur University)
E-mail : saicollege@rediffmail.com **Web** : www.saibabacollege.org

Prof. Diwakar Game
Secretary, Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat, Dist. Wardha
Ph. : 07153-248643, M : 9890124285

NAAC Grade : C
College Code No. 733

Dr. Uttam Parekar
M.A.B.Ed.L.L.B.M.Phil.Ph.D.
Principal

Office : Phone : (07153) - 255654, Principal : 255655, Principal M : 9921436640
Head Clerk : M.: 8788970108, Senior Clerk : 9766929642, Junior Clerk : 9421727030

गृह अर्थशास्त्र विषय क्षेत्र अभ्यास मान्यता पत्र

महाविद्यालयात गृह अर्थशास्त्र विभागाद्वारे सत्र 2022-23 मध्ये क्षेत्र अभ्यासा अंतर्गत' ग्रामीण भागातील महिलांच्या मूलभूत समस्या' या क्षेत्र अभ्यासाला महाविद्यालयीन पातळीवर करण्यास परवानगी देण्यात येत आहे.

सदर क्षेत्र अभ्यास विद्यार्थ्यांकडून पूर्ण करून घेण्याची जबाबदारी गृह अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा.आरती देशमुख यांनी पार पाडावी.

दिनांक : 09 ऑगस्ट 2022

प्राचार्य
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan Arts College
Wadner, Tah. Hinganghat,
Dist. Wardha (Maharashtra State)

श्री साईबाबा लोकप्रबोधन कला महाविद्यालय वडनेर

गृहअर्थशास्त्र विभाग (Department of Home-Economocs)

क्षेत्रीय कार्य (Field Work) विषय :-ग्रामीण भागातील महिलांच्या मूलभूत समस्या

(गृहअर्थशास्त्र विषयाचा अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हनुन म्हणून क्षेत्रीय कार्य)

सहभागी विद्यार्थ्यांची यादी -सत्र 2022-23

Sr.No.	Student Name	Class	Mobile No.	Participated Student Signature
1	Trupti Sanjay Nandare	B.A.III	8010504389	T.S. Nandare
2	Monika Vinod Upate	B.A.III	8788379935	M.V. Upate
3	Rasika Shrikrushnaji Kulsange	B.A.III	8975839414	R.S. Kulsange
4	Komal Uttam Zode	B.A.III	9552771743	K.U. Zode
5	Disha Arun Bhore	B.A.III	9322979007	D.A. Bhore
6	Payal Gajanan Sewekar	B.A.I	9307443958	P. Sevekar
7	Shivani Bhaskar Tadas	B.A.I	9322579763	S.B. Tadase
8	Pranali Ankush Kubade	B.A.I	7972777156	P.A. Kubade
9	Achal Sajay Bidwaik	B.A.II	9096465810	A.S. Bidwaik
10	Pratiksha Prashant Thool	B.A.III	9209267790	P.P. Thool.
11	Shkshi Gajanab Naukarar	B.A.III	9322167416	S.G. Naukarar
12	Shamal Ananta Kaikade	B.A.III	7378780047	S.A. Kaikade
13	Shital Prabhakar Kumbhalkar	B.A.III	9049641354	S.P. Kumbhalkar
14	Shubhangi Pandurang Maraskolhe	B.A.III	8972248747	S.P. Maraskolhe
15	Swati Rameshrao Sankulwar	B.A.III	7796717487	Sankulwar
16	Sandhya Uttam Karam	B.A.III	7498160586	S.U. Karam
17	Rakhi Rajesh Nisar	B.A.III	8010483354	R.R. Nisar
18	Ashwini Subhash Adhal	B.A.III	9373004916	Adhal.
19	Akansha Shankarraom Madavi	B.A.III	8010932816	A.S. Madavi
20	Neha Manik Chatare	B.A.III	9529635707	N.M. Chatare

दिनांक :10/ 03/ 2023

समन्वयक
प्रा.आरती देशमुख.

प्राचार्य
डॉ.यु.बी.पारेकर.
Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College. Wadner

4

श्री साईबाबा लोक प्रबोधन कला महाविद्यालय, वडणेर.
ता , हिंगणघाट , जिल्हा – वर्धा
गृहअर्थशास्त्र विभाग (Department of Home-Economics)
विषय :- ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्या

(गृहअर्थशास्त्र विषय संदर्भात - क्षेत्रीय कार्य)

क्षेत्रीय कार्य – अहवाल (Field Work - Report)

सत्र - 2022 : 2023

कोणत्याही समाजाची वास्तविक परिस्थिती जाणून घ्यावयाची ठरवल्यास एक महत्वाचे माध्यम म्हणजे त्या समाजातील महिला व विशेष करून ग्रामीण महिलांच्या समस्या काय आहे हे जाणून घेणे, त्यांना काय अधिकार आहेत आहेत? त्यांच्या जीवना मधील अनेक मूलभूत समस्यांचा आढावा घेणे क्रमप्राप्त ठरते. त्याचबरोबर समाजाच्या व शासनाच्या वतीने त्यांना दिली जाणारी वागणूक व त्यांच्या विकासाकरीता केले जाणारे प्रयत्न इत्यादी निकषांच्या आधारे समाजाचे स्थान निश्चित करता येऊ शकते.भारतीय इतिहासाचा आढावा घेतला असता वरवर पाहाता स्त्रीयांचा गौरव करण्यात आलेला आहे. परंतु प्राचीन काळा पासून तर आजपर्यंत महिलांच्या वाट्याला दुय्यम स्थान आलेले आहे. त्यातल्या त्यात भारतीय महिलांची स्थिती संतोषजनक नाही. ग्रामीण महिलांचे सामाजिक, मानसिक व बौद्धिक दृष्टीकोनातून पुरुषांच्या तुलनेत अधिक शोषण झालेले दिसते. यामुळे समाज व राष्ट्र उभारणीच्या प्रक्रियेतून ग्रामीण महिलांचा एक मोठा वर्ग उपेक्षित राहिला आहे. त्यामुळे विकास प्रक्रियेत बाधा येते.

ग्रामीण महिलांची स्थिती सुधारण्याच्या दृष्टीने पोषक वातावरण निर्माण करणे . लिंगभाव . जात-धर्म-वर्गसारख्या विषमतेमुळे निर्माण झालेले अडथळे दूर करून त्यांचा संपूर्णपणे सहभाग घडवणे, कायदे व धोरणे यामध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करून ग्रामीण लोकांच्या जीवनामध्ये वर्षानुवर्षे चालत आलेल्या समस्यांचा अभ्यास करणे व त्यावर उपाययोजना करणे अत्यंत महत्वाचे असल्याने ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्या जाणून घेण्याकरीता त्यांच्या अनुभवांचे सर्वेक्षण महाविद्यालयातील 20 विद्यार्थ्यांनी गृहअर्थशास्त्र विभागाद्वारे क्षेत्रीय कार्य अंतर्गत १०० प्रश्नावलींच्या माध्यमातून ग्रामीण भागातील महिलांच्या मुलभूत समस्यांचे विविध प्रश्नांद्वारे माहितीचे संकलन केले.

सारणी क्रं. 1 : महिलांबाबत ग्रामीण भागात सर्वात जास्त कोणती समस्या आहे असे तुम्हाला वाटते?			
कौटुंबिक समस्या – 52	विवाह विषयक समस्या – 17	मालमत्ता – 19	हुंडा पद्धत – १२
सारणी क्रं. 2 : ग्रामीण महिलांच्या समस्या कोणत्या कारणाने जास्त प्रमाणात निर्माण झाल्यात असे तुम्हाला वाटते?			
पुरुषांची व्यसनाधीनता – 24	अपत्य न होणे – 19	हुंडा पद्धती – 20	पुरुषप्रधान संस्कृती – 37
सारणी क्रं. 3 :ग्रामीण महिलांचे अधिक शोषण कशामुळे होतात असे तुम्हाला वाटते ?			
पुरुषप्रधान संस्कृतीमुळे –32	महिलांना कमजोर समजल्यामुळे– 40	महिला प्रगती करू पाहात असल्यामुळे – 23	सांगता येत नाही-05
सारणी क्रं. 4 :ग्रामीण पिडीत महिलांची कशाप्रकारे मदत व्हावी असे तुम्हाला वाटते ?			
महिला संघटना स्थापन करून – 58	स्त्री शक्तीद्वारे – 17	सभा घेऊन – 05	सामोपचाराने – 20
सारणी क्रं. 5 : ग्रामीण महिलांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी कशाची आवश्यकता आहे असे तुम्हाला वाटते?			

सुधारणात्मक धोरण – 51	प्रत्यक्ष सेवा कार्य – 31	शिक्षा व दंड नीती – 14	सामोपचाराने -04
सारणी क्रं. 6 : महिलांच्या मुलभूत समस्या या कोणत्या प्रकारात मोडतात असे तुम्हाला वाटते?			
नैतिक – 57	सामाजिक – 24	कौटुंबिक – 09	राजकीय -10
सारणी क्रं. 7 : ग्रामीण भागातील स्त्रीयांना व्यवसाय स्वातंत्र्य दिले जाते असे तुम्हाला वाटते काय?			
कधी कधी दिले जाते -20	दिले जात नाही –57	दिले जाते – 17	उत्तर देता येत नाही – 06
सारणी क्रं. 8 : ग्रामीण भागातील महिलांसाठी समस्या सोडविण्यास कायद्यामध्ये सुधारणा व्हावीत असे वाटते काय ?			
होय - 75	नाहीत – 25		
सारणी क्रं. 9 :ग्रामीण स्त्रियांच्या जास्त प्रमाणात कोणत्या मुलभूत समस्या आहेत असे तुम्हाला वाटते ?			
मालमत्ता – 14	श्रमविभाजन –30	वैवाहिक जीवन –10	हुंडा पद्धत –46
सारणी क्रं. 10 ग्रामीण भागातील कुटुंब पद्धतीत बदल व्हावेत असे तुम्हाला वाटते काय ?			
होय – 49	नाही – 21	सांगता येणार नाही –30	

वर्धा जिल्ह्यातील वडनेर व आजूबाजूच्या ग्रामीण भागातील प्रश्नावलीच्या माध्यमातून सर्वेक्षण करताना असे आढळून आले की, ग्रामीण महिलांच्या वेगवेगळ्या समस्या आहेत. विवाह विषयक समस्या ,श्रमविभाजन ,मालमत्ता,हुंडा पद्धत,वैवाहीक जीवन,पुरुषांची व्यसनाधीनता,अपत्य न होणे,आरोग्य विषयक समस्या या गंभीर स्वरूपाच्या समस्या आहेत.

त्यामध्ये महिलांबाबत ग्रामीण भागात ५२% कौटुंबिक समस्या आहेत कारण संयुक्त कुटुंब असो किंवा विभक्त कुटुंब केंद्रस्थानी पुरुष असतो. त्या कुटुंबातील महत्वाचे सर्व निर्णय पुरुष घेतो. पुरुष प्रधान संस्कुतीमुळे ग्रामीण महिलांच्या समस्या जास्त प्रमाणात निर्माण झाल्या आहेत. महिलांना कमजोर समजल्यामुळे ग्रामीण महिलांचे अधिक शोषण होत असल्याचे ४०% महिला सांगतात. महिला संघटना स्थापन करून ग्रामीण पिडीत महिलांची मदत व्हावी असे ५८% महिलांना वाटते. ग्रामीण महिलांच्या समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी सुधारणात्मक धोरणांची आवश्यकता आहे. महिला संघटनांची स्थापना करून स्त्री शक्तीद्वारे पीडीत महिलांना मदत केली पाहिजे.ग्रामीण महिलांच्या विविध समस्यांवर उपाययोजना म्हणून जनजागृती सरकार अशासकीय समाजसेवक कार्यकर्ते आदींच्या माध्यमातून महिलांच्या समस्यांविषयी जनजागृती केली पाहिजे.ग्रामीण भागातील कुटुंब पद्धतीत बदल व्हावेत. कौटुंबिक हिंसाचारातून ग्रामीण भागातील महिलांसाठी समस्या सोडविण्यास कायद्यामध्ये सुधारणा व्हावीत असे अजूनही ७५% महिलांना वाटते. हुंडा पद्धतीत पुरुषांची मानसिकता बदलणे आवश्यक आहे.आजही समाजात पतीच्या व्यसनाधीनतेमुळे ग्रामीण महिला मोठ्या प्रमाणात बळी पडत आहेत.त्यावर उपाय म्हणून शासनाने व्यसनमुक्तीचे कडक कायदे करून त्याची कठोर अंमलबजावणी करणे आवश्यक आहे.स्त्रीयांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी त्यांना उच्च शिक्षणात संधी उपलब्ध करून देणे गरजेचे आहे.

वरील विश्लेषनावरून या सर्व ग्रामीण भागातील महिलांच्या समस्यांचे कायमस्वरूपी उच्चाटन करण्यासाठी समाजातील सर्व घटकांनी पुढे येऊन सांगितलेल्या उपाययोजनांची अंमलबजावणी करणे काळाची गरज आहे.

क्षेत्रीय कार्य करतांना महाविद्यालयातील विद्यार्थी

कु.संध्या उत्तम केराम	कु. शामल अनंता कैकाडे	कु.राखी गणेश निमार	स्वाती रमेश मंकुलवार
कु.प्रतीक्षा प्रशांत थुल	कु.साक्षी गजानन नौकरकर	कु दिशा अरुण भोरे	कु. तृप्ती संजय नंदरे

दिनांक 25/04/2023

Almulet
(प्रा. आरती एम. देशमुख)

Principal
Shri Saibaba Lok Prabodhan
Arts College. Wadner

3

Vena Lok Prabodhan Shikshan Sanstha, Hinganghat's

SHRI SAIBABA LOK PRABODHAN ARTS COLLEGE, WADNER

Th.Hinganghat, Dist.Wardha

NAAC Accredited with Grade 'C' (CGPA-1.95)

(Affiliated to Rashtrasant Tukdoji Maharaj Nagpur University, Nagpur)

Website : www.saibabaartscollege.edu.in

Email : saicollege@rediffmail.com

COURSE COMPLETION CERTIFICATE

This Field Project / Field Work completion certificate is awarded to

~~Mr.~~ / Ku. Trupti Sanjay Nandare

Class B.A. III in the academic Year 2022-23

For successfully completing Basic Problems of women in rural areas

on date 10/03/2023

Co-ordinator

IQAC Co-ordinator

Principal